

T.C
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMİ ÇOCUKLARINDA GÖRÜLEN
DAVRANIŞ PROBLEMLERİ İLE ANNE-ÇOCUK
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Büşra KARTAL
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Murat BARTAN

Kütahya, 2019

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Dönemi Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ile Anne-Çocuk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların “Kaynaklar” bölümünde gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20/08/2019

Büşra KARTAL

Kabul ve Onay

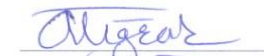

Yazar Būřra KARTAL 'ın hazırlamış olduğu "Okul Öncesi Dönemi Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ile Anne-Çocuk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile kabul edilmiştir.

.../.../...

Dr. Öğr. Üyesi Murat BARTAN (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Arcan TIĞRAK

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BAYAR

Doç. Dr. Baykal BİÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Önsöz / Teşekkür

Tez çalışmamın her aşamasında benden zamanını, bilgilerini esirgemeyen her konuda destekçi ve yardımcı olan çok değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Murat BARTAN' a çok teşekkür ederim.

Tez savunma sürecinde verdiği öneri ve bilgilerle çalışmama katkı sağlayan jüri üyeleri değerli hocalarım Öğr. Üyesi Arcan TİĞRAK' a ve Öğr. Üyesi Yusuf BAYAR' a teşekkür ederim.

Ölçekleri içtenlikle yanıtlayarak araştırmamın gerçekleşmesini sağlayan annelere ve veri toplama sürecinde yardımcı olan okul müdürleri ve öğretmenlerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmam boyunca ihtiyaç duyduğum her zaman yanımda ve destekçim olan beni pozitif enerjileri ile sürekli motive eden sevgili arkadaşlarım Gökşen BAYRAM'a, Seçil SARGIN YAMAN'a, Emine BİRAL'a, Rümeyza KORKMAZ' a ve çalışma sırasında bana imkanlar sağlayan ve anlayış içerisinde olan Tavşanlı Sosyal Hizmet Merkezi Müdürü Havva CEYLAN'a teşekkür ederim.

Beni ben yapan değerlerde büyük katkısı olan annem Emine KARTAL' a ve bedenen yanımda olmasa da ruhen varlığını her zaman yanı başımda hissettiğim, canım babam Bekir KARTAL' a sonsuz ve en içten duygularla her şey için bu çalışma ile bir kez daha teşekkür ederim.

Son olarak burada belirtmediğim ama her zaman yanımda olduğunu bildiğim tüm değerlere teşekkürü borç bilirim.

İçindekiler

Yemin Metni	i
Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz / Teşekkür.....	iii
İçindekiler	iv
Tablolar Dizini	vi
Simgeler ve Kısaltmalar	vii
Özet	viii
Abstract	ix
Birinci Bölüm.....	1
Giriş.....	1
Kuramsal Çerçeve	2
Aile ve aile içi ilişkiler.....	2
Anne-çocuk ilişkisi.....	3
Baba- çocuk ilişkisi	5
Anne-baba arasındaki ilişki.....	6
Anne-baba-çocuk ilişkisi.....	7
Davranış problemleri	8
Davranış problemlerinin değerlendirilmesi.....	8
Uyum ve davranış problemlerine neden olan faktörler.....	9
Davranış problemlerinin sınıflandırılması	11
İçe yönelim sorunları	11
Dışa yönelim sorunları	12
Okul öncesi dönemi çocuklarında görülen davranış bozuklukları.....	12
Alt ıslatma (Enurezis)	12
Dışkı kaçıрма	12
Parmak emme.....	13
Tırnak yeme	13
Tikler.....	14
Yalan söyleme.....	14
Çalma- başkalarının eşyasını izinsiz alma	14
Saldırganlık	15
İnat.....	16
Kekemelik	16
Korkular	17
Kıskançlık	17
Aşırı hareketlilik ve dikkat eksikliği	17
Yeme bozuklukları	18
Yapılan Araştırmalar.....	18
Problem davranış ölçeği ile yapılan araştırmalar.....	18
Çocuk-ana-baba ilişki ölçeği ile yapılan araştırmalar.....	20
Problem davranışlar ile ilgili yapılan benzer çalışmalar.....	21
Anne-çocuk ilişkisi ile ilgili benzer çalışmalar.....	27
Problem Durumu	29
Araştırmanın Amacı ve Önemi	29
Problem Cümlesi.....	30

Alt problemler.....	30
Sayıtlar	30
Sınırlılıklar	30
İkinci Bölüm	32
Yöntem.....	32
Araştırmanın Modeli	32
Evren ve Örneklem	32
Çocuğun cinsiyeti ve yaşına ilişkin betimleyici istatistikler.....	33
Veri Toplama Araç ve Teknikleri	34
Kişisel bilgi formu	34
Problem davranış ölçeği.....	35
Çocuk-ana-baba ilişki ölçeği (ÇAIÖ).....	35
Verilerin Toplanma Süreci.....	36
Verilerin Analizi.....	37
Üçüncü Bölüm	39
Bulgular.....	39
Araştırmada Yer Alan Ölçme Araçlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	39
Birinci alt probleme ilişkin bulgular.....	39
İkinci alt probleme ilişkin bulgular.....	43
Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular.....	47
Dördüncü Bölüm.....	49
Sonuç, Tartışma ve Öneriler	49
Sonuç ve Tartışma.....	49
Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar.....	49
İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar	51
Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar	54
Öneriler	55
Araştırmacılara yönelik öneriler	55
Ailelere yönelik öneriler	56
Eğitimcilere yönelik öneriler	56
Kaynaklar	58
Ekler.....	66
Ek 1: Araştırma İzni	66
Ek 2: Etik Kurul İzni	67
Ek 3: Kişisel Bilgi Formu	68
Ek 4: Problem Davranış Ölçeği Örnek Maddeler	69
Ek 5: Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği Örnek Maddeler.....	70
Ek 6: Ölçeğin Kullanım İzni	71
Özgeçmiş.....	72

Tablolar Dizini

Tablo 1. Katılımcı Annelerin Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı.....	32
Tablo 2. Katılımcı Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	33
Tablo 3. Katılımcı Annelerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı.....	33
Tablo 4. Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı	33
Tablo 5. Çocukların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı.....	34
Tablo 6. Çalışmada Yer Alan Ölçeklerin En Düşük ve En Yüksek Değerleri. Ortalamaları ve Standart Sapmaları	39
Tablo 7. Annelerin Yaş Aralıklarına Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	40
Tablo 8. Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	40
Tablo 9. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	41
Tablo 10. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	42
Tablo 11. Çocukların Yaşlarına Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	43
Tablo 12. Annelerin Yaş Aralıklarına Göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	43
Tablo 13. Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	44
Tablo 14. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	45
Tablo 15. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	46
Tablo 16. Çocukların Yaşına göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	46
Tablo 17. Değişkenler Arası Korelasyonlar.....	47
Tablo 18. Çatışma ve Olumlu İlişkinin İçe Yönelim ve Dışa Yönelim Davranışlarını Yordamaya Katkılarına ilişkin Regresyon Analizi	48

Simgeler ve Kısaltmalar

Akt. : Aktaran

ÇAIÖ : Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği

Ed. : Editör

SPSS : Statistical Package for the Social Science

Özet

Okul Öncesi Dönemi Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ile Anne-Çocuk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu araştırma, okul öncesi dönemi çocuklarında görülen davranış problemleri ile anne-çocuk arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma ilişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanmıştır. Araştırmanın evrenini; Kütahya il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ve anasınıflarında eğitim alan çocukların anneleri oluşturmuştur. Araştırma için rastgele örnekleme yöntemi seçilmiş ve Kütahya il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı farklı bölgelerdeki 4 bağımsız anaokulu ve 3 ilkokul bünyesindeki anasınıflarında okul öncesi eğitim alan 327 çocuğun araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden anneleri ile araştırma yürütülmüştür.

Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmaya katılanların demografik özelliklerine ulaşabilmek amacıyla hazırlanan ve ebeveynlerin doldurulması istenen 'Kişisel Bilgi Formu', çocuk ve ebeveyni arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla 'Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği (ÇAIÖ)', ve çocukların davranışlarını belirlemek amacı ile 'Problem Davranış Ölçeği' kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerde gruplar normal dağılım göstermediğinden dolayı analizlerde, non-parametrik testlerden olan Kruskal Wallis H-Testi ve Mann Whitney U-Testi kullanılmış, gruplar arası farklılaşmaların incelenebilmesi için MANOVA ve regresyon analizleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucuna göre; çocuk-ana-baba ilişki ölçeğinden alınan puanlara göre, annenin yaşı ve çalışma durumuna bağlı bir farklılaşmanın olmadığı ancak annenin eğitim durumuna bağlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Çocuk-anne ilişkisinde çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma olduğu ancak çocukların yaşına göre farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Çocukların sergiledikleri hem dışa yönelim hem içe yönelim davranışlarında annelerinin yaşı ve eğitim düzeyine göre farklılaşma olduğu, ancak annenin çalışma durumuna bağlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Çocuğun cinsiyeti ve yaşının da hem dışa yönelim hem de içe yönelim davranışlarında farklılık oluşturduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Anne-çocuk ilişkisi, davranış problemleri, okul öncesi eğitim

Abstract

The Analysis of the Behavioral Problems of the Pre-school Children and of the Mother-child Relation

This research is done in order to examine the behavioral problems that are seen in the pre-school children and the relation between mother and child. The study is prepared according to the relational screening model.

The population of the study is the children that are enrolled in the pre-school institutes and kindergartens based in the central region of the providence of Kutahya as well as the parents of these children.

The research was conducted with the mothers who voluntarily accepted the research of 327 children who received pre-school education in 4 independent kindergartens and 3 primary schools in different regions of Ministry of National Education.

In the study, for the data collection tool three forms are used. The First form is the personal information form that are filled out by children and the parents. The aim of this form is to collect demographic information of the selected population. The second form is the Scale of the Relation between Parents and the Child. This form is used to evaluate the relation between the child and his/her parents. The third form is Behavior Scailing that is to determine the behaviors of the children.

The data obtained in the reseacarh since group did not show normal distribution, in the analysis, non-parametric The Kruskal Wallis H and Mann Whitney U tests were used, MANOVA and regression analyzes were used toexamine inter-group differences.

According to the results of the study and based on the Scale of the Relation between Parents and the Child, there is no differentiation due to the age of mother and her employment status, but it is observed that there is a differentiation due to mother's educational status.

In the mother-child relation, there is differentiation due to the gender of the child while there is no differentiation due to the age of the child.

In both the extrinsic and intrinsic behaviors of the child, there is a differentiation based on the age of the mother as well as her educational status. In the same way, the age and the gender of the child plays some role in the differentiation of the extrinsic and intrinsic behaviors of the child.

Keywords: Mother child relationship, behavior problems, pre-school education.

Birinci Bölüm

Giriş

İnsanların yetişkinlik döneminde psikolojik açıdan sağlıklı bir hayat sürdürmeleri büyük ölçüde çocukluk dönemindeki yaşantısına bağlıdır. Kişilerin çocukluk dönemleri ve sorunlarının bilinmesi olası davranış bozukluklarının erken tespit edilerek gerekli önleminin alınmasını sağlayacaktır (Sargın, 2001).

Uyum, bireyin sahip olduğu özellikleri ile içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu dengeyi sürdürebilmesidir. Çocuğun gelişim dönemleriyle birlikte gelen zorluluklara yakın çevresinin olumsuz etkilerinin de eklenmesiyle çocukta olumsuz etkilere karşı duygusal hasarlar görülebilir. Çocuklarda görülen bu olumsuz tepkilere ise uyum ve davranış bozuklukları adı verilir (Yavuzer, 2007). Okul öncesi döneminde çocuklarda yalan söyleme, saldırganlık, alt ıslatma, inatçılık gibi davranışlar, davranış bozuklukları olarak görülmektedir (Poyraz ve Özyürek, 2005).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde en fazla davranış bozukluklarının sergilendiği dönemin okul öncesi dönemin olduğu, okul öncesinde başlayan bir problemin ise önlenmediği takdirde ergenlik döneminin sonuna kadar devam ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Örneğin okul öncesi dönemde karşı çıkma, kıskançlık gibi durumlar ilkökul çağlarında saldırganlık, başkalarının eşyalarını alma, yalan söyleme gibi davranışlara, ergenlik döneminde ise şiddet, başkasının eşyasına zarar verme gibi davranış bozukluklarına sebep olabilmektedir. (Güneş, 2015; Durak, 2016).

Çocuklarda görülen davranış bozukluklarının farklı ve karmaşık nedenleri bulunmaktadır. Bunların oluşmasında baş etkenin aile ve diğer çevre koşulları olduğu görülmüştür. Bu nedenle uyumsuzlukların giderilmesi ve tedavi edilmesi için çocuğun çevresiyle birlikte ele alınması gerekmektedir (Bakırcıoğlu, 2007). Davranış problemlerini oluşturan nedenlere bakıldığında ise ağırlıklı olarak aile ile ilgili olduğu görülmektedir. Olumsuz anne baba tutumları, olumsuz aile yaşantıları ile yapısal yatkınlıklar birleştiğinde çocuklarda kalıcı ruhsal bozuklukların oluşmasına elverişli bir ortam oluşturmaktadır (Bakırcıoğlu, 2007).

Belirtilen nedenlerle birlikte davranış bozukluklarının görülmesi genellikle anne baba ve çocuk arasındaki ilişkiye bağlıdır (Sargın, 2001). Çocuklarda görülen davranış bozukluklarının nedenlerini inceleyen araştırmacılar tarafından zeka, kalıtım, çevre, çocukların doğum sırası, televizyonun olumsuz etkisi gibi etkenler incelenmiş fakat çocuklar üzerinde yapılan klinik çalışmalarda bu değişkenlerin hiçbirinin anne-baba-çocuk ilişkisi kadar etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Gençtan, 1989).

Erken çocukluk döneminde anne ile çocuk arasındaki iletişimin kalitesinin çocuğun şimdiki ve gelecek yaşamında oldukça belirgin bir role sahip olduğu yapılan araştırmalarda belirtilmiştir. Anne çocuk arasındaki ilişkinin çocuklar üzerindeki etkisini incelemek amacı ile Yeni Zelanda’ yapılan bir çalışmada 1265 çocuğu doğduğu günden itibaren 30 yıl boyunca duygusal gelişimleri gözlenmiş anneyle sağlıklı iletişim kuramayan çocukların ortak özelliklerin kaygılı oldukları, ilerleyen yaş dönemlerinde çeşitli davranış probleminin görüldüğü, yedi ile dokuz yaş arasında ise içe kapanık veya saldırgan, yıkıcı davranışlar, agresif bir ruh hali sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır (Güneş, 2013).

Özet olarak anne-çocuk arasındaki ilişkinin; çocuğun kişiliğinin oluşmasında, davranışlar edinmesinde ve başkaları ile ilişkiler geliştirmesinde temel oluşturduğu söylenebilir. Tüm bu sebepler çerçevesinde aile çocuğun ruh ve beden sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır.

Kuramsal Çerçeve

Aile ve aile içi ilişkiler

Aile; kan bağı, evlilik ve yasal yollara dayalı olarak akrabalık ilişkisi bulunan bireylerden oluşan; bireylerin fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik gereksinimlerin karşılandığı, toplumda uyum içerisinde yaşamayı sağlayan temel bir birimdir (Avşaroğlu, 2012; Erkan, 2013). Bir başka ifade ile aile; bireyin doğduğu andan itibaren başlayarak çok yönlü gelişimin gerçekleştiği temel kurumdur (Güler, 2009).

Çocuklar belirli bir genetik potansiyel içerisinde doğmaktadırlar. Bu potansiyelin en üst seviyede kullanılması ebeveynlerinin çocuğun gelişimine destek vermesi ile yakından ilgilidir. Ayrıca aile bireylerinin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkisi, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, aile ortamı gibi etkenler

çocuğun kalıtımla getirdiği özelliklerin ne kadar ve nasıl geliştireceğini belirler (Yörükoğlu, 1998).

Çocuğun zamanının büyük bir bölümünü geçirdiği aile ortamı temel etkileşim alanıdır. Her çocuk daha sonraki yaşamında yetiştiği aile ortamının izlerini taşımaktadır. Bu sebeple anne ve babanın aile içerisindeki hal ve hareketleri çocuğun davranışları üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler bırakması yönüyle önemlidir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki bu ilişki çocukların kişilikleri, davranışları şimdi ve ileriki yaşlarda diğer bireylerle kuracağı iletişim üzerinde büyük ölçüde etkilidir (Gander ve Gardiner, 2010).

Aile içi ilişkiler ve iletişimin etkileri özellikle yaşamının ilk döneminden itibaren tüm hayatı boyunca kuracağı ilişkilere yansımakta böylece anne-baba-çocuk arasındaki iletişimin sağlıklı olması çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesinin ve başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmasının temelini oluşturmaktadır (Özyürek, 2016).

Ailede ilişkiler yatay ve dikey ilişkiler olarak iki yönlüdür. Öncelik olarak çiftlerin evlenmesiyle anne baba arasındaki ilişki yatay; sonra ise aileye yeni üyelerin (çocukların) katılımı ile anne-çocuk ve baba-çocuk arasındaki kuşaklar arası iletişim; dikey ilişkidir (Yüksek Usta, 2014).

Bu bilgiler ışığında ebeveynlerin çocukla kurduğu iletişimin çocuğun mevcut ve sonraki yaşantısında belirleyici rolü olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda çocukların davranışlarında önemli yeri olan anne- çocuk ilişkisini incelemek yerinde olacaktır.

Anne-çocuk ilişkisi

Anne; çocuğunun doğumundan itibaren bakımı, eğitimi, sağlığı başta olmak üzere tüm ihtiyaçlarını, sorumluluklarını en fazla üstlenen ve yerine getiren kişidir (Alisinanoğlu, 2003). Çocuğun dünyaya geldikten sonra ilk etkileşimde bulunduğu ve kendisine en yakın olan kişi annesidir. Bu anneyle kurulan ilk etkileşim çocuğun çevresindeki diğer insanlarla kurmuş olduğu ilk yakın ilişkisidir denilebilir (Avşaroğlu, 2012).

Annesi tarafından görülmek, anlaşılacak, ciddiye alınmak her çocuğun en doğal ihtiyaçlarındandır. Çocuk yaşamının ilk günlerinde annesinin kendisine

odaklanmasına ve annesi tarafından yansıtılmaya muhtaç durumdadır (Miller, 2015).

Anne-çocuk ilişkisi birçok insan tarafından kişinin yaşamındaki en önemli en değerli ve özel bir ilişki türü olduğu belirtilmektedir. Çünkü anne; çocuğun bazı deneyimleri edinmesini sağlayarak ihtiyaçlarını gidermesini öğretmektedir (Dönmezer, 1999).

Bebekler, dünyaya uyum sağlamak için ağlama, gülme, emme gibi çeşitli tepkiler göstermektedirler. Bu tepkilere bağlı olarak anne ile bebek arasında duygusal bağla birlikte, diğer kişilerle olandan daha farklı olarak bir bağlılık oluşmaktadır. Anne- çocuk arasındaki bu bağlılığın açıklanmasında günümüzde en çok kabul gören görüş, John Bowlby' nin teorisidir (Kesicioğlu, 2016). Bowlby, bebeğin kendisi ile en çok iletişimde bulunan kişi (çoğunlukla anne) ve diğer bireyler ile arasında oluşan bağlanmanın gelişimini kademe kademe açıklamıştır. Bağlılığın biyolojik temellerinin olduğunu savunan Bowlby ağlama, gülümseme, emme gibi bebeğin bakım veren kişiye duygusal olarak yakınlaşmasını sağlayan jest ve mimikleri ise bağlanma davranışı olarak adlandırmıştır (Bowlby, 1998; Deniz ve Kesicioğlu, 2012; Akt: Kesicioğlu, 2016). Bu davranışlarla bebeğin amacının annesinin ilgisini çekmek olduğunu belirtmiştir (Ahmetoğlu, 2009).

Bebeğin doğumundan sonra karnının doyurulması, uyutulması, korunması gibi gereksinim duyduğu fizyolojik ihtiyaçları anneleri tarafından giderilir fakat bebek için annesi sadece fizyolojik ihtiyaçlarını gideren biri değildir. Bebek doğduğu günden itibaren annesinin sıcaklığını ve yakınlığını hissetmek ister ve sevmekten hoşlanır (Çağdaş, 2003). Doğduğu ilk günlerde bebek annesini ayrı bir kişi olarak değil kendisinin bir parçası olarak hisseder (Yörükoğlu, 1998). Bebeğin bu fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının zamanında ve annesi tarafından giderilmesi çocukta temel güven duygusunun gelişmesini sağlar. Anne-çocuk arasında ilişkinin sağlıklı olması doğumunun ilk günlerinde anne ve bebek arasındaki oluşan güvenli bağlanmayla ve sonraki dönemlerdeki kopmayla ilgilidir (Çağdaş, 2003). Yaşamının ilk yıllarında bebeğin psiko-sosyal görevi güvenmeyi öğrenmektir. Bebekle anne arasındaki güvene dayalı ilişki bireyin ileride kuracağı kişiler arası iletişimin temelini oluşturmaktadır (Yavuzer, 2003).

Doğumdan sonra çeşitli nedenlerle bir süre anneden ayrı kalan bebeklerin daha sonra istismara uğramaya daha açık hale geldikleri tespit edilmiştir. Lynch (1975) araştırmasında 25 istismar edilen çocuklardan 10 tanesinin doğumdan sonra en az 48 saat olmak üzere ayrı kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlara bakıldığında doğumdan sonraki ilk zamanlarda anne ve bebeğin ayrı kalması anne çocuk bağlanmasını engellediği düşünülebilir (Polat, 2001). Bu dönemde anneleriyle güvenli bir bağ oluşturan çocukların ise ileri yaşamlarında akranları arasında lider ve başkalarının dikkatini çeken, öğrenmeye açık, çevresiyle işbirliği kurabilen kişiler olabilirler (Yavuzer, 1999).

Arend ve arkadaşlarının anneleri ile güvenli bir bağlanma geliştiren 18 aylık çocuklar ile yaptıkları çalışma sonucunda bu çocukların 4-5 yaşlarında anaokulu öğretmenleri tarafından zorlukların üstesinden kolaylıkla gelebilen, faaliyetleri başlatma konusunda meraklı, başarılı ve özgüvenleri yüksek çocuklar olarak görüldüğü belirtilmiştir (Joffe ve Barin,1982; Akt: Çağdaş, 2003).

Sağlıklı bir anne-çocuk ilişkisinin oluşabilmesinde annenin ruh sağlığının payı büyüktür. Annenin eşinden yeteri ilgi görememesi, mutsuz bir evlilik, ailenin ekonomik sıkıntıları annede gerginlik oluşturur ve dolaylı olarak bu durum anne çocuk ilişkisini zedelemektedir (Yavuzer, 1999). Bunların yan sıra anne babanın tutumu, annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, çocuğun cinsiyeti gibi faktörler anne-çocuk iletişimini etkiler (Tezel Şahin, 2014).

Baba- çocuk ilişkisi

Çocuğun doğumuyla birlikte ilk ihtiyaçları genellikle anneler tarafından giderildiği ve annenin bebekleriyle daha fazla zaman geçirdiği için alan yazında yoğunlukla anne bebek ilişkisi üzerinde durulmuştur. Fakat babaların da bebekleriyle bir bağlanma yasadıkları ve gelişimlerinde önemli payları olduğu bilinmektedir (Çakıcı, 2006).

Okul öncesi dönemde çocuk kendine model olarak anne ve babasını alır (Avşaroğlu, 2012). Ebeveyninin hareket, tutum, konuşma gibi davranışlarını taklit etmeye, dış dünyayı anne ve babasının gözüyle görmeye çalışır. Çocuğun yaşamın ilk yıllarında anne ve babasını bu şekilde etkili birer model olarak alması kişilik yapısını, duygu ve düşüncelerini doğrudan etkiler (Ceylan, 2009). Bununla birlikte anne babanın olumsuz davranışları, babanın eğitim durumu çocukların kişiliğini olumsuz yönde etkiler (Yavuzer, 1999; Gültekin Akduman ve Türkoğlu,2013).

Yavuzer (1999) çeşitli uyum ve davranış problemi gösteren 100 çocuğunun ailesini inceleyerek yaptığı araştırmada çocukların % 21'nin parçalanmış ailelerden, % 21 huzursuz ailelerden %20 'sinin ise baba-çocuk ilişkilerinin yetersiz olduğu ailelerden geldikleri saptamıştır.

Anne-baba arasındaki ilişki

Anne ile babanın arasında iyi ilişkilerin olması ve annelik babalık görevlerinin yerine getirilmesi aile birliğinin temelini oluşturmaktadır. Aile birliğini olumsuz yönde etkileyen anne baba arasındaki ilişki bozukluğunun sebepleri şunlardır (Başaran, 1996):

- Anne ve/ veya babanın ruhsal problemlerinin olması
- Anne ve/ veya babanın alkol ya da uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı
- Şüphencilik, inatçılık, kavga, hırçınlık gibi kişilik özelliklerinin bulunması
- Cinsel uyumsuzluk
- Çocuklarını yetiştirme tarzı ve eğitimi hakkında yaşanan fikir ayrılıkları.

Anne babanın arasındaki iletişim aile içi iletişimin temelini oluşturmakla birlikte iletişimin niteliği ailenin sağlamlığının ve devamlılığının belirleyicisi olmaktadır (Özgüven, 2001). Aile içi iletişimin sağlıklı olduğu ailelerde büyüyen çocukların problemlerini daha kolay çözebildikleri ve akademik başarılarının daha yüksek olduğu akranlarına göre daha az kaygılı oldukları ve çevreleriyle sağlıklı iletişim kurabildikleri görülmektedir (Erol, 1992, Lado ve Hart,1992; Akt: Çakıcı, 2006).

Aile içi ilişkilerin olumsuz olması, gergin ve sürtüşmeli anne-baba ilişkisi ise çocuklar için güvensiz bir ortam oluşturur (Ada, 2007). Sevgi ve ilginin olmadığı bu ortamlar çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyerek çocuğun kötü alışkanlıklar edinmesine sebep olmaktadır (Tok, 2001). Anne baba arasındaki tartışmalar çocuğu sürekli olarak duygusal gerilim yaşamasına ve çocuğun akranlarına göre daha yoğun bir uyumsuzluk göstermesine neden olur. Çocukta okuldaki başarısında düşüş, güvensizlik, suçluluk, utanç duyma gibi duygular görülebilir (Başaran, 1996). Bu duygularla birlikte çocuklarda parmak emme, tırnak yeme, alt ıslatma, kıskançlık, okul korkusu ve saldırganlık gibi davranış problemleri görülebilir.

Yapılan araştırmalarda eşleri ile ilişkileri bozuk olan ve sevgi bağları olmayan annelerin çocuklarına sert davrandığı; eşleriyle yakın ilişkiler içerisinde olan annelerin ise çocuklarından övgü dolu sözlerle bahsettikleri saptanmıştır. Aile içinde mutlu ilişkileri olan annelerin; çocuklarına daha olumlu tavır sergiledikleri, eşleri ile çatışma halinde olan annelerin ise çocuklarına karşı daha fazla fiziksel ceza uyguladıkları belirlenmiştir (Lado ve Hart,1992; Akt: Çakıcı, 2006).

Anne-baba-çocuk ilişkisi

Anne ile babanın çocuğuna ussal bir sevgiden başka verebilecekleri daha önemli bir şey yoktur. Anne baba ile çocuğun arasındaki ilişkinin bozulmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden önemli olanları ise şunlardır:

- Çocuğun bebeklik çağındaki şirinliğinden sonra inatçılık, bencillik gibi durumlarının görölmesiyle birlikte anne babanın gözünden düşme durumlarının yaşanması
- Çocuğa yeterli sevgi ve ilginin gösterilememesi
- Aileye yeni bir kardeşin katılmasıyla birlikte anne babanın sevgisinin kardeşine yönlenmesiyle çocuğun kendisini ikinci planda görmesi
- Kardeş kavgalarının yaşandığı esnada anne ve babanın taraf tutması sonucu çocukların anne ve babalarına olan güvenlerinin sarsılması.
- Anne ve babanın tutarlı olmayan tutumları karşısında ebeveyn ve çocuk arasında çatışmalar yaşanması (Başaran, 1996).

Anne baba ve çocuk arasında sağlıklı, başarılı bir ilişkinin olabilmesi için öncelikle anne ve babanın çocuklarını tanımalarını ve tüm gelişim özelliklerini bilmeleri gereklidir. Çocuğun taklit yoluyla davranış edinmesi söz konusu olduğundan anne ve baba “istenen-uygun davranış” modeli geliştirmelidirler (Yavuzer, 1999).

Anne ve baba arasında sıcak ve sağlıklı ilişkiler çocukları ile olan ilişkileri etkileyecek ve çocuğa karşı olumlu tutum geliştirmede rol oynayacaktır. Bandura ve Walters çocuklarına sert davranan annelerin eşleri ile problemlili ilişkilerinin olduğu ve eşlerinden yeterli ilgi görmediklerini belirtmişlerdir (Akt: Çağdaş, 2013). Yapılan başka araştırmalarda ise mutlu aile ortamlarında anne babaların çocuklarına karşı daha olumlu tutum geliştirdikleri ifade edilmiştir (Dönmezer, 1999).

Sonuç olarak, yapılan araştırma sonuçları ve alandaki bilgiler ışında aile içi ilişkilerin sağlıklı olmamasının çocukların ruh sağlığını etkilediği ve davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Davranış problemleri

Çocuğun yaşına göre uyması gereken kurallara uymaması, ebeveynleri ile olumsuz ilişkiler içerisinde olma, düşük okul başarısı, yalan söyleme, sözel ya da fiziksel şiddet içeren davranışlarda bulunması gibi davranışlar, davranış problemleri olarak tanımlanabilir (Güven, 2003).

Sargın (2001) davranış problemlerini gelişme ve büyüme dönemlerinde çok fazla sorunlarla karşı karşıya kalan çocukların davranış ve alışkanlıklarında bazı değişiklikler (kekemelik saldırganlık alt ısılatma parmak emme gibi) meydana gelebilir demiştir. Çocuklarda görülen bu duygusal, sosyal, zihinsel gelişimlerinde alışkanlıklara yol açan çocuğun anne ve babasını çevresini rahatsız ve tedirgin eden değişiklikler şeklinde ifade etmiştir.

Yavuzer (2007)'e göre gelişim dönemlerinin getirdiği zorluklara bireyin yakın çevresinin olumsuz etkileri eklendiğinde çocukta duygusal ve davranışsal bozukluklar görülebilir. Başka bir ifade ile davranış bozuklukları bireyin bir beceriyi öğrenmesine engel olup yaşadığı çevrenin dışında kalmasına sebep olan kendisine veya çevresindeki diğer kişilere zarar veren bireyin içinde bulunduğu toplumun sosyal ilkelerine uyum sağlamayan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Kanlıkılıçer, 2005).

Bu tanımlar doğrultusunda çocuklarda görülen davranış bozuklukları, toplum tarafından hoş görülmeyen çocukların çeşitli ruhsal ve bedensel problemlerinin dışa vurumu olarak tanımlanabilir.

Davranış problemlerinin değerlendirilmesi

Çocukların davranışlarını incelerken çocuğun bulunduğu gelişim dönemlerinin özelliklerini iyi bir şekilde belirleyerek değerlendirmek gerekmektedir. Her çocuğun gösterdiği davranışları kendi gelişim dönemi içerisinde incelemek önemlidir (Durak, 2016).

Yavuzer (2007)'e göre problemlili çocukların belirlenmesinde öncelikle davranışları bakımından normal olan çocuklarla davranış bozukluğu gösteren

çocukları ayırt etmek gereklidir. Bu düşünceden hareketle çocuğun davranışının normal ve gelişim döneminden kaynaklı olan ya da normal olmayan davranış bozukluğunun olduğunun tespiti için bazı ölçütlerin olması gerektiğini belirtmiştir.

Bunlar yaşa uygunluk, yoğunluk, süreklilik, cinsel rol beklentisidir.

Yaşa Uygunluk: Çocuğun yaşı; davranışlarındaki normalliyi-bozukluğu belirlemede önemli rol oynamaktadır. Çocuklarda görülen davranışları normal ya da normal olmayan olarak tanımlamadan önce çocuğun yaş döneminin karakteristik davranışları hakkında fikir sahibi olunmalıdır (Yavuzer, 2007). Örnek olarak ise yaşamın ilk yıllarındaki uyku ve beslenme bozuklukları, üçüncü ve dördüncü yıllarındaki cinsel kimlik ve özdeşim ile ilgili sorunlar, dört yaşına kadar olan gece alt ıslatmaları olağan sayılmaktadır (Sargın, 2001).

Yoğunluk: Bir davranışın bozukluk olarak vasıflandırmak için bir diğer ölçüt yoğunluktur. Örneğin; 5 yaşındaki bir çocukta öfke ve huysuzluk normal karşılanırken bu davranışlar başkasına zarar verme, başkasının hakkını elinden almaya dönüşürse davranış bozukluğu kategorisine girer (Yavuzer, 2007).

Süreklilik: Davranış bozukluğunun belirtilerinin yoğunluğu ve çeşitliliğinden başka sürekliliği de önemli bir ölçüttür. Süreklilik; çocuğun belirli bir davranışını ısrarlı bir şekilde ve uzun zaman boyunca o davranışını yinelemesidir (Yavuzer, 2007).

Cinsel Rol Beklentisi: Çocuklarda görülen davranışların cinsiyete dayandırılarak normal veya problemliliği olarak tanımlanmasıdır. Erkeklerin kızlara oranlara daha saldırgan davranışlar göstermesi normal karşılanırken kızların erkeklerde görülen saldırgan davranışlara benzer davranışlarda bulunmasıyla kızların davranışları sapma davranış olarak belirtilebilir (Yavuzer, 2007).

Kültürel Faktörler: Bazı toplumlarda ve kültürlerde sorunlu davranış olarak görülen davranışlar başka bir toplum için normal davranış olarak değerlendirilebilir. Bundan dolayı çocuklarda davranış bozukluklarının görülmesinde içinde yaşanılan kültürün etkisi büyüktür (Yavuzer, 2007).

Uyum ve davranış problemlerine neden olan faktörler

Çocuklarda görülen davranış problemlerinde farklı ve karmaşık nedenler bulunmaktadır. Davranış problemlerini oluşturan nedenlere bakıldığında ise

ağırlıklı olarak aile ile ilgili olduğu görülmekte olup olumsuz anne baba tutumları, olumsuz aile yaşantıları ile yapısal yatkınlıkları birleştiğinde çocuklarda kalıcı ruhsal bozuklukların oluşmasına elverişli bir ortam oluşmaktadır (Bakırcıoğlu, 2007).

Çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları oluşturan ailelerin parçalanmış aileler olduğu aile bireyleri arasında iletişim sorunları görüldüğü, ebeveynlerin alkol, uyuşturucu madde kullandığı, ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olduğu, anne-babanın çocuğa karşı aşırı ilgili ya da ilgisiz olduğu, baskıcı ve tutarsız bir disiplin uygulandığı tespit edilmiştir (Köknel, 1981).

Sargın (2001) ise çocuktaki davranış problemlerinin nedenlerin genel olarak anne-baba ile çocuk arasındaki ilişkilere bağlı olduğunu, problem davranışları çözmeye ise sevgi odaklı yaklaşımların çocuğun sağlıklı ve uyumlu davranışların geliştirmesinde yardımcı olacağını, bununla birlikte gevşek bir yaklaşım, baskıcı, kıyaslayıcı tutumların, fiziksel cezaların çocukta problem davranışları oluşturacağını ya da mevcut davranış problemlerini arttıracığını açıklamıştır.

Uyum ve davranış problemlerine neden olan faktörleri Özbey (2016) dört başlık altında toplamıştır:

Ebeveyn Tutumları: Çocukların dikkat çekmek, fark edilmek, ihtiyaçlarını karşılamak için ebeveynleri tarafından yaramazlık olarak değerlendirilen davranışlarına karşı aileler saldırgan, pasif, ya da denetimlerini kabul ettirici olan tutumlar sergilerler. Ebeveynlerin çocuğun davranış problemleri karşısında kızması, cezalandırması, saldırgan davranışlar göstermesi, aşırı ilgisi, pasif ebeveyn olması çocukların davranış problemlerinin devam etmesine, aile içindeki sağlıklı dengenin bozulmasına yol açmaktadır (Özbey, 2016).

Sosyal Duygusal Gelişim: sosyal duygusal gelişim; empati kurma, duygularını düzenleyebilme, çevresiyle pozitif iletişim içerisinde olma ve sosyal etkileşimi içermektedir. Okul öncesi döneminde aileden şiddet görme, aile içi stresin yaşanması çocuklarda sonraki yıllarda davranış problemlerine neden olmaktadır. Çocuğun sağlıklı bir sosyal duygusal gelişim gösterebilmesi için sevgi ve güven dolu, problemlerinin uygun yöntemlerle çözüldüğü bir ortamın olması önem arz etmektedir (Özbey, 2016).

Sosyal Yapı: Ailelerin sosyo-demografik özellikleri çocuklarda görülen uyum ve davranış problemlerinin nedenleri noktasında büyük ölçüde açıklayıcı olmaktadır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarında gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarına oranla uyum davranış problemlerinin görülmesi ve sonraki gelişim dönemlerinde de devam etme ihtimali daha yüksektir (Özbey, 2016).

Biyolojik ve Psikolojik Faktörler: Çocuklarda uyum ve davranış problemlerinin görülmesinde şiddetinde cinsiyetin ve genetik etkili olmaktadır (Özbey, 2016).

Davranış problemlerinin sınıflandırılması

Davranış problemlerinin sınıflandırılmaları doğrultusunda ilgili literatürler incelendiğinde davranış problemlerinin farklı kategorilerde ele alındığı görülmüştür.

Goodman ve Scoot (1995) davranış problemlerini içe yönelim sorunları, dışa yönelim sorunları ve yaygın gelişimsel bozukluklar olarak üç ana başlık altında (Akt: Durak,2016); Caldarella & Merrell (1997) ve Gimpel & Holland (2003), Rusby (1998) ise ‘içe yönelim ve dışa yönelim problem davranışlar’ olmak üzere iki ana başlık altında açıklanmıştır (Akt: Kanlıkılıçer, 2005).

İçe yönelim sorunları

Çocuğun duygusal olarak kendini ifade etmesi ve yaşadığı zorlukları iletmesiyle ilgilidir. İçe yönelim sorunları bulunan çocuklarda sürekli üzüntülü ve kederli olma hali, çevresi ve kendisinin sağlığı ve/veya geleceği ile ilgili endişe duyma, eşyalarının yerlerini sürekli kontrol etme, fiziksel rahatsızlıklara bağlı olmayan karın ya da baş ağrısı gibi problemlerinin olduğu gözlemlenmektedir (Durak, 2016). Merrell’ e (1999) ve Coplan (2013) göre içe kapanıklık, kaygı, korku, tedirginlik, endişe, mükemmeliyetçilik, karşılanmamış beklentilerle ilgili problem yaşama gibi sorunlar içe yönelim sorunlardır (Akt: Yüksek Usta, 2014). Aşırı kontrollü davranışları içeren içe yönelim sorunlar direkt olarak gözlemlenemediklerinden dolayı çoğunlukla göz ardı edilirler. Bu tip davranış problemleri gösteren çocuklar çevresindekileri rahatsız etmemeleri nedeniyle anne–babalar, öğretmenler tarafından problem davranış olarak görülmezler (Yüksek Usta, 2014).

Dışa yönelim sorunları

Dışa yönelim sorunlar çocuğun çevresini rahatsız edici, bazı durumlarda ise bu sorunları gösteren çocuk ve çevresindeki insanlar için tehlikeli olabilen ve dışarıdan gözlemlenebilen davranışlardır (Yüksek Usta, 2014).

Çocuğun dikkatini belirli bir işe verememesi, aşırı hareketli olması, yalan söylemesi çevresine hayvanlara ya da eşyalarına zarar vermesi gibi davranışlar dışa yönelim sorunları olarak adlandırılabilir (Durak, 2016).

Okul öncesi dönemi çocuklarında görülen davranış bozuklukları

Bu başlık altında çocuklarda görülen bazı davranış bozukluklarına yer verilmiştir.

Alt ıslatma (Enurezis)

Amerikan Psikiyatri Birliği tanımlarında alt ıslatma; yatağa ya da giysilere istemli ya da istemsiz olarak idrar kaçırmaya durumlarının en az haftada iki kere ya da ardışık olarak üç ay boyunca tekrar ediyor olması olarak yer almıştır. Bu davranış bozukluğu bebeklik döneminden itibaren devam ediyorsa birincil, çocuğun idrar tutma denetimi kazandıktan sonra oluşursa ikincil alt ıslatma tanımı yapılmaktadır. (DSM-V, 2013)

Çocuklarda alt ıslatma davranışının görülmesinin nedeni ise genellikle çocuğu etkileyen yaşam olaylarıdır. Örnek olarak kardeş doğumu, okula başlama ile oluşan ayrılık kaygıları verilebilir (Kılıç, 2016). Anne-çocuk arasındaki gergin ilişki, kardeş kıskançlığı, korkular, ayrılık endişesi, baskıcı olan tuvalet eğitimi gibi durumlar enurezise sebep olabilir (Yörükoğlu, 2007). Çocukların alt ıslatmasında etkili olan bu sebeplere ek olarak aile arasındaki olumsuz iletişim, anne baba arasındaki geçimsizlikleri (Dursun, 2010), aile içerisindeki huzursuzluk, babanın çocuğa sert davranması verilebilir (Yavuzer, 1999).

Enürezis; fiziksel ve ruhsal sebeplerle meydana gelmesinin yanı sıra en sık sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarında, aile içinde duygusal etkileşimden mahrum olan çocuklarda görülmektedir (Yavuzer, 2007).

Dışkı kaçırmaya

Çocuğun tüm fiziksel gelişimini tamamlamış iken dışkıyı uygun olmayan yerlere yapması davranışına dışkı kaçırmaya (encokresis) denilmektedir. Çocukların

bebeklik döneminden itibaren dışkı kontrolünü hiç sağlayamamış olacağı gibi kontrolünü sağlayıp tekrar kaybetmesi de görülebilir (Memetali, 2014).

Dışkı kaçırmayı iki türlü ortaya çıkmaktadır. Birincisi çocukta sürekli görülen kabızlık ve barsak işlevlerinin bozulması sonucu irade dışı dışkı kaçırmadır. Bu çocukların genellikle aşırı titiz, kaygılı ve takıntılı ebeveynlerinde de aşırı kaygılı ve titizlik halinin olduğu gözlemlenmektedir. İkinci grup dışkı kaçırmaya ise dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi davranışlarla birlikte görülen dışkı kaçırmadır. Dışkı kaçırmaya öfke ve saldırganlığın bir ifadesi olarak ortaya çıkabilir. Bu gruptaki çocukların aile ortamlarının ileri derecede bozuk ve ev ortamında ihmal ya da şiddete yönelik davranışların olduğu görülmektedir (Kılıç, 2016).

Parmak emme

Çocukların 3-4 yaşlarına kadar parmaklarını emmesi normal olarak karşılanmakta ve genellikle bebeklerin anne karnında edindiği bir alışkanlıktan dolayı parmaklarını emdiği açıklanmaktadır. 4 yaşına kadar olan parmak emme zararsız bir davranış olarak nitelendirilir (Yavuzer, 2007). Çocukların 4 yaşından sonra da parmaklarını emmeye devam etmesi ise patolojik olarak kabul edilir ve bu davranışın genellikle duygusal yoksunluk ve gerginlik esnasında ortaya çıktığı görülmektedir (Altun, Martı Akgün ve Güven, 2010).

Tırnak yeme

Tırnak yeme 3-4 yaşından önce rastlanılmayan fakat nadir de olsa en erken 15 aylıkken görülen ve güvensizliğin belirtisi olarak kabul edilen bir alışkanlıktır (Yavuzer, 2007). Çocuğun emme dönemini tamamladıktan sonra tırnaklarını yemeye devam etmesi duygu dünyasında yaşadığı bir kök probleminin dışı yansıması olarak görülmektedir (Güneş, 2015).

Çocuğun tırnaklarını yemesinde başlıca etkenler; ebeveynlerin baskıcı-otoriter bir tutuma sahip olması, çocuğun sürekli olarak uygunsuz bir üslupla eleştirilere maruz kalması, kıskançlık duygusu, çocuğa yetersiz gelen ilgi, sevgi yoksunluğudur. Bu nedenlerin yanında ise ailede tırnak yiyen bir bireyin çocuk tarafından taklit edilmesi de tırnak yemeye sebep olabilmektedir (Yavuzer, 2007). Aile içerisinde sürekli kavgaların yaşanması birçok olumsuzluklarla birlikte çocuklarda tırnak yeme alışkanlığının oluşmasına neden olabilir (Gül, 2015).

Ayrıca çocuğun kendine ya da çevresine güvensizliğini, gerginliğini tırnaklarını yiyerek üzerinden atabildiği düşünülmektedir (Güneş, 2015).

Tikler

Tik; istemsiz olarak beden kasının sürekli olarak aynı periyot ve aynı zaman dilimleri içerisinde kasılıp bırakılıyor olmasıdır. Tikler nadiren 6-7 yaş çocuğunda, sıklıkla ise ergenlik döneminin başlarında ve kızlara oranla erkeklerde daha fazla görülmektedir. Üzülmeye meyilli, kolay kaygılanabilen çocuklarda daha fazla rastlanan tiklerde yaşanan gerginlik durumlarına göre ise kimi zaman birden fazla tik görülebildiği kimi zaman ise tiklerin birinin bitip diğer tikin başladığı gözlemlenmektedir (Güneş, 2015).

Tikler genellikle çocukların iç dünyasındaki gerilimlerinin göstergesi olurken kimi zaman ise çocuğun her dudaklarını kaşlarını her oynatışı iç dünyasındaki çatışmadan kurtulma belirtisidir (Yavuzer, 2007).

Yalan söyleme

Yalan; başkalarını aldatmak amacı ile kasıtlı olarak geçiştirmeli sözler veya davranışlardır (Cirhinlioğlu, 2001).

İnsanın hayal dünyası, uyku dünyası ve gerçek dünyası olmak üzere 3 dünyası bulunmaktadır. Sağlıklı bir yetişkin bu dünyalarını kesin ve net çizgilerle birbirinden ayırırken ilk yedi yaş dönemindeki çocuklar bu üç dünyayı birbirinden ayırt edemezler (Güneş, 2015). Bu sebeple bu yaş dönemlerinde gerçek dışı konuşmalar hayali insanlar arkadaşlar edindiği görülebilir. Dolayısıyla bu yaşa kadar söylenen yalanların pek önemi olmamakla birlikte okul çağına kadar çocuğun yalan söylemesi ile ilgili kaygı duymaya gerek yoktur (Cirhinlioğlu, 2001).

Yalan söyleme davranışının nedenleri arasında çocuğun çevresinin ilgisini çekme gayreti, ebeveynin güvenini kazanma arzusu, taklit etme yer almaktadır (Olca, 2008).

Çalma- başkalarının eşyasını izinsiz alma

Kişisel kullanım ya da maddi değeri için ihtiyacı olmadığı halde herhangi bir şeyi çalmaya yönelik dürtülere tekrarlayan biçimde karşı koyulamaması adı verilen davranış bozukluğu halk arasında çalma hastalığı olarak adlandırılmaktadır (Tamam, Demirel Döngel, 2015). Genel olarak evin dışına taşmayan çalma

davranışı için çok fazla kaygılanmak gereksizdir. Fakat çalma davranışının sıklığı ve alınan nesnelere değeri sorunun büyüklüğünü ve önemini göstermektedir (Yörükoğlu, 2007).

Çalma davranışı arkadaş grupları içerisinde kabul görmeyen, istenmeyen, aşağılanan; aile içinde ise kişiliğini ortaya koyamayan, yeterli sevgi göremeyen, baskıcı ve otoriter bir ailede yetişen çocuklarda görülebilir (Cirhinlioğlu, 2001).

Saldırganlık

Saldırganlık; başka birine fiziksel ve psikolojik olarak zarar verme amacı ile yapılan vurma ısırma, itme, tekmeleme alay etmek için takma isimler takma ve diğer sözlü tacizler gibi her türlü eylemlerdir (Smith, 2014).

Psikanalizin kuramının kurucusu olan Sigmund Freud'a göre saldırganlık, bireyin iç dünyasında kendine yönelik olan yıkıcı eğilimlerini dış dünyadaki nesnelere çevirmesidir (Gençtan, 1989).

Saldırgan çocuklar, ruhsal problemlerinden dolayı arkadaşları ile olumlu ilişkiler içerisinde olamayan, kavgacı, öfkeli, kurallara uymayan, çevresine kasıtlı olarak zarar veren ve bu davranışlarına sürekli olarak devam eden çocuklardır (Kanlıklıçer, 2005).

Çocukluk döneminde sık görülen yaramazlıklar, zaman zaman meydana gelen kavgalar bir çocuğu saldırgan olarak tanımlamaya yeterli değildir. Saldırgan olarak tanımlanması için önemli olan tutum ve davranışın süreklilik göstermesidir. Kız çocuklarına oranla erkek çocuklarında daha fazla görülen saldırganlık davranışında saldırgan çocukların doyum ve sevilmediğini düşünen çocuklar olduğu; anne ve babalarının ise sert ve hoşgörüsüz tutuma sahip olduğu görülmektedir (Yörükoğlu, 2007).

Saldırgan olma eğiliminde kız çocuklarında genetik faktörler belirleyici olarak etkili olurken erkeklerde ise çevresel faktörlerin daha fazla etkili olduğu ilgili araştırmalarda belirtilmiştir (Smith, 2014).

Çocuklar zaman zaman anne ve babasının dikkatini çekmek için saldırgan davranışlarda bulunabilirler. Anne-baba tutumu ve aile yaşantısı saldırganlığın oluşması ve gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. (Sargın, 2001).

İnat

Bireyin belirli bir neden olmaksızın bir davranışta ısrar etmesi, düşüncesini, davranışını değiştirmemesi durumuna inat denilmektedir. İnat çocuğun belirli gelişim dönemlerinde görülmesi gereken özellik ve gelişimin en doğal parçasıdır. Çocuklarda ise 3-5 yaş dönemi inat davranışlarının görüldüğü dönemdir. Çocuk bu dönemde kendi varlığını kabul ettirmek adına çevreden gelen tepkilere karşı direnir. Bu dönemdeki davranışlar normaldir. Çocukta gelişimin bir parçası olarak görülen davranışlarını problem olan inatçılık ile karıştırmamak önemlidir (Sargın, 2001).

İnat davranışı gösteren çocukların saldırganlık davranışlarını pasif bir direniş yoluyla açığa vurduğu söylenebilir. Çocukta meydana gelen inatçılık davranışı gergin anne- çocuk ilişkisi ya da kardeşler arasında ayırım yapılması sonucunda oluşabilir (Yörükoğlu, 2007).

İnatçılığın nedenleri arasında çocukların ihtiyaçlarının sebepleri açıklanmaksızın gereksiz yere ve düzensiz olarak karşılanmaması, sara, sinir hastalıkları gibi psikolojik kökenli rahatsızlığın bulunması ve anne-baba-öğretmenin tutumlarına karşı tepki oluşturması ve öç alma isteği yer almaktadır (Çetinkaya, 2004).

Kekemelik

Amerikan Konuşma-Dil İşletme Birliği kekemelik durumunu konuşmanın akışında, ritminde tizliğinde vurgularında ses birimlerinin çıkarılmasında ve anlaşılmasında bir bozukluğunun olması olarak tanımlamıştır. Dünya Sağlık Örgütü ise bireyin ne söylemek istediğini kesin olarak bildiği halde irade dışı yineleyen ses uzatmaları ve kesintileri nedeni ile konuşma ritmindeki bozukluk olarak tanımlanmaktadır (Akt: Okan İbiloğlu, 2011).

Kekemelik 7 yaşından önce ortaya çıkar ve genellikle 3- 5 yaş aralığında başlar (Yörükoğlu, 2003). Erkek çocuklarında kızlara göre 3 kat daha fazla görülmektedir (Sezgin, 2016).

Kekemeliğin oluş nedeni tam olarak bilinmemekle birlikte bastırılmış istek, çatışma ya da korku gibi etkenle, ani korku ve korkutmalar kekemeliğin başlamasında büyük rol oynamaktadır (Cirhinlioğlu, 2001).

Aile içi geçimsizlik, boşanma, okul korkusu, sünnet olma korkusu, yeni kardeşin olması gibi faktörler de kekemeliğin ortaya çıkmasında neden olabilmektedir (Sezgin, 2016).

Korkular

Korku görünen ya da görünmeyen tehlikeler karşısında doğal ve gerekli olan tepkilerdir. Tehlikeye karşı uyarıcı rolünde olan korkular bireyi kaçarak, saklanarak zorda kalırsa savaşarak savunmaya zorlamaktadır. Çocuklarda görülen korkunun yaşa göre değişen birçok kaynağı bulunmakta ve çocukluğun ilk yıllarında daha çok görülmektedir (Bakırcıoğlu, 2007). Çocuklar için en büyük korku ise anne babasından ayrı kalmaktır. Bu korku çocuğu yoğun biçimde tedirgin etmektedir. Çocuğun 4 yaşına gelmesi ile yoğun bir şekilde yaşanan korkuları yavaş yavaş azalmaya başlar ve bu yaştan sonra daha somut kavramlardan korkulur (Yörükoğlu, 2003).

Kıskançlık

Kıskançlık; sevilen kişinin başka kişiye ilgi göstermesi veya ilgi gösteriyor düşüncesinin sebep olduğu gücenme ve çekememe duygusudur. Bu duygu genellikle korku ve öfke içermektedir. Kıskanan kişi kıskandığı kişinin sevdiğini elinden alacağını düşündüğü için korku duymakta aynı zamanda ise sevdiği kişi ile kendi arasında engel olarak gördüğü o kişiye kızmaktadır. Evrensel ve doğal olan kıskançlık duygusu çevreyi sürekli rahatsız ve tedirgin edici tepkilerin ortaya koyulmasına sebep olan düzeye ulaştığında bir davranış bozukluğu olarak varlığını ortaya koymaktadır (Bakırcıoğlu, 2007).

Aşırı hareketlilik ve dikkat eksikliği

Aşırı hareketlilik ve dikkat eksikliği; yüksek etkinlik seviyesi, dürtüsellik ve dikkatini toplayamama ile karakterize olan genellikle zayıf arkadaşlık ilişkileri ve yetersiz okul performansına yol açan bir bozukluk olarak tanımlanabilir (Smith, 2014).

Aşırı hareketlilik ve dikkat eksikliği; çocuklarda en sık görülen davranış problemlerindedir. Birçok çocukta zaman zaman ve belirli koşullarda aşırı hareketlilik, tepkisellik ve dikkatsizlik görülebilmektedir (Kesgül Sercan, 2011).

Çocuklarda görülen bu davranışlardan farklı olarak hastalık halindeki aşırı hareketlilik ve bu aşırı hareketlilik durumuyla birlikte dikkat, algı bozukluklarının ve öğrenme güçlüklerinde bulunduğu bu belirtilerin ise 7 yaşından önce başlayarak en az 6 ay süreyle yaşanma durumudur (Aydoğmuş, 2006).

Yeme bozuklukları

Okul öncesi çağı çocuklarında sık görülen yeme bozuklukları; beslenme ile ilgili problemler uzun süreli olduğunda ve çocuğun büyüme ve gelişmesinde dikkate değer olumsuz etkisi olduğunda bozukluk olarak adlandırılmaktadır (Andersan, Lock 2014).

Çocuğun kendi kendini yönetmesi ile ilgili ilk attığı adım olan yemek yeme çocuğun özerkliğini kazanabilmesi ve otokontrolünü sağlayabilmesi için gereklidir. Çocuğun bu kazanımları elde etmesi ise kendisine fırsat tanınması ile ilişkilidir. Genellikle sütten kesilme döneminde başlayan yemek yeme probleminin sebepleri arasında çocuğun ilgi çekmek istemesi yer alırken temelinde ise çocuğa istemediği bir şeyin zorla yaptırılmaya çalışılması vardır (Yavuzer, 1999).

Yapılan Araştırmalar

Problem davranış ölçeği ile yapılan araştırmalar

Özbey (2009) ‘Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği’ nin (Pkbs–2) Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Destekleyici Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi’ isimli doktora tezinde okul öncesi eğitimi alan 60-72 aylık çocuklar 330 çocuk; eğitim programı uygulanmasına ise 15 kontrol grubunda 15 deney grubunda olmak üzere toplam 30 çocuğa ‘Sosyal Beceri Ölçeği’ ve ‘Problem Davranış Ölçeği’ ve ‘Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği’ uygulanmıştır. Araştırma sonucunda çocukların davranış problemlerinde; çocukların cinsiyeti, kardeş sayısı, okul öncesi eğitime devam süresi, doğum sırası, babanın eğitim durumu, mesleği, öğretmenlerinin yaşı, çalışma süresi, mezun oldukları okul ve medeni durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği, çocukların problem davranışları; birlikte yaşayan anne babaya sahip olma durumu, anne mesleği, annenin eğitim durumuna göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Destekleyici Eğitim Programı bitiminde deney ve kontrol gruplarının Sosyal Beceri Ölçeği ve Problem Davranış Ölçeği’ nden aldıkları puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Yaşar Ekici (2014) yaptığı araştırmasında, aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 295 çocuğun annesi örneklem olarak alınmış ve çocuklara 'Problem Davranış Ölçeği' uygulamıştır. Bu ölçek analiz edildiğinde çocukların problem davranışları ile çocuğun anaokuluna devam etme süresi, yaşı, annenin yaşı, mesleği, çalışma durumu; babanın öğrenim durumu, mesleği, çalışma durumu, ailenin sosyo-ekonomik seviyesi ile anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukların problem davranışları ile çocuğun cinsiyeti ve annenin öğrenim durumu ile anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kurt (2015) 'Anasınıfına Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Duyusal Beceri Düzeylerinin ve Problem Davranışlarının İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde 60-72 aylık 494 çocuğa '6 yaş Çocuklarının Duyusal Becerilerinin Değerlendirilmesi Testi (ACES)' ve 'Problem Davranış Ölçeği' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre 60-72 aylık okul öncesi çocukların duygusal becerileri ile problem davranışları arasında negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra problem davranışların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi ve aile türü değişkenlerine göre toplam problem davranış puanlarında anlamlı farklılıklar görüldüğü tespit edilmiştir.

Köyceğiz (2017) 'Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin İletişim Becerileri ve Çatışma Eğilimleri ile Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde 48-72 aylık 577 çocuğa 'Sosyal Beceri Ölçeği', 'Problem Davranış Ölçeği' ebeveynlerine ise 'Çatışma Eğilimi Ölçeği', 'Çatışma Eğilimi Ölçeği' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre ebeveynlerin iletişim becerilerinin; anne ve babanın eğitim düzeyleri, babanın yaşı ve annenin mesleğine göre farklılık gösterdiği; ebeveyn evlilik süresi, annenin yaşı ve babanın mesleği gibi değişkenlere göre farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Ebeveynlerin çatışma eğilimleri; annenin eğitim düzeyleri, babanın yaşı, ebeveynin mesleği gibi değişkenlere göre farklılık gösterdiği; ebeveyn evlilik yılı, babanın öğrenim durumu ve annenin yaşı gibi değişkenlere göre farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukların 'Sosyal Beceri Ölçeği' inden alınan puanlar ile 'Problem Davranış

Ölçeği' toplamından aldıkları puanlar arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Turan Güven (2018) '48-60 Aylık Çocukların Sosyal Becerilerinin ve Problem Davranışlarının Ebeveynleri Tarafından Değerlendirilmesi' isimli yüksek lisans tezinde 48-60 aylık 301 çocuğa 'Problem Davranışlar Ölçeği' ve 'Sosyal Beceri Ölçeği' uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre 48-60 aylık çocukların 'Sosyal Beceri Puanları' ve 'Toplam Problem Davranış Puanlarının' çocukların okulların türü ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık oluştururken çocukların cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı ve annelerin eğitim düzeyi ile anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Çocuk-ana-baba ilişki ölçeği ile yapılan araştırmalar

Çakıcı (2006) 'Alt ve Üst Sosyo-ekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde alt ve üst sosyoekonomik seviyedeki 6 yaş çocuğa sahip annelerin aile işlevlerini, anne-çocuk ilişkilerini ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine olan etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Yapılan araştırmada alt sosyoekonomik düzeyden 169 ve üst sosyoekonomik düzeyden 221 olmak üzere toplam 390 çocuk ve annesi ile yapmış olduğu araştırmasında sosyo-ekonomik seviyenin aile işlevleri ile anne-çocuk ilişkisinde belirleyici rolü olduğu, annenin yaşı, mesleği ve çocukların cinsiyetinin anne-çocuk ilişkisini etkilemediği; annenin öğrenim durumu ve çocuk sayılarının anne-çocuk ilişkisini anlamlı derecede etkilediği sonuçlarına ulaşmıştır.

Yüksek Usta (2014) 'Okul Öncesi Dönem Çocuklarda Davranış Problemlerinin Anne-Çocuk ve Öğretmen-Çocuk İlişkileri Açısından İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde 48-60 aylık 252 çocuğa 'Anaokulu Anasınıfı Davranış Ölçeği' annelerine 'Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği' ve 59 öğretmene 'Öğretmen-Çocuk İlişkisi Ölçeği' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre çocuklarda problem davranışlarında artış oldukça anne ve öğretmenleri ile olan ilişkilerinde çatışmaların yaşandığı; yakınlığın azaldığı tespit edilmiştir. Çocukların anneleri ile ilişkilerinin, annenin çalışıp çalışmama durumu ile anlamlı bir farklılık oluşturmazken, anne-çocuk ilişkisinin, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır.

Selimoğlu (2014) '60-72 Aylık Çocukların İşitsel Muhakeme ve İşlem Becerilerinin Ebeveynlerine Ait Değişkenler Açısından İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde 60-72 aylık 352 çocuğa 'Kabul-Red/Kontrol Ölçeği Ebeveyn Formu', 'Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği' ve 'Ebeveyn Tutum Ölçeği' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre 60-72 aylık çocukların işitsel muhakeme ve işlem becerileri puanları ile anne-çocuk ilişkisi, anne öğrenim düzeyi ve baba mesleği değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşırken; anne tutumları, anne-baba yaşları, anne mesleği ve baba öğrenim düzeyine göre farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Kök (2017) 'Anaokuluna Devam Eden Çocukların Ebeveynleri ile İlişkilerinin Çocukların Oyun Davranışlarına Yansımalarının İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde okul öncesi eğitimi alan 202 çocuğa 'Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği' ebeveynlerine ise 'Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre annelerin çocukları ile olan ilişkilerinde, annenin yaşına, çalışma durumuna, ailenin gelir seviyesine ve çocukların yaşlarına ve cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı ancak annenin eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Çocukların babaları ile olan ilişkilerinde ise babanın yaşı eğitim düzeyine göre ve çocukların yaşlarına ve cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocukların oyun davranışları ile ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkileri arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Alpgan (2017) 'Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocukların Ebeveynlerinin Aile Yaşam Kalitesi Düzeyinin Çocuk Anne-Baba İlişkisi Üzerine Etkisinin İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde 48-72 aylık en az bir yıldır özel eğitim alan 382 çocuğun ebeveynlerine 'Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği' ve 'Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre ebeveynlerin öğrenim düzeylerinin hem çocuk-ana-baba ilişkisinde hem de aile yaşam kalitesi düzeyinde anlamlı farklılaşma oluşturduğu görülmüştür. Çocukların sahip oldukları tanı ile ebeveynlerin çocuk-ana-baba ilişkisinde anlamlı farklılık saptanmıştır. Bunun yanı sıra gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin aile yaşam kalitesi düzeyleri azaldıkça, çocuk-ana-baba ilişkisinin de olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır.

Problem davranışlar ile ilgili yapılan benzer çalışmalar

Profeta (2002) yaptığı araştırmada çocuğun davranış problemleri ile ebeveyn çatışmasını algılayışı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmasında örneklem grubunu oluşturduğu çocukların ailelerine ‘4-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği’ ve öğretmenlerine ‘Öğretmen Bilgi Formu’ uygulanmıştır. Bu ölçekler analiz edildiğinde; ebeveynler kız çocuklarda erkek çocuklara oranla daha fazla davranış problemleri görüldüğünü belirtmişlerdir. Araştırmada çocukların ebeveyn çatışmasını yüksek düzeyde algılamasının davranış problemlerine sahip olma olasılığını arttırdığı belirlenmiştir. Ayrıca ebeveynlerin değerlendirmesine göre, çocuğun davranış problemleri kardeş sayısına ve kaçıncı çocuk olduğuna göre değişmemekte olduğu tespit edilmiştir.

Livanage, Prince ve Scott (2003) çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocukların anneleri ile yaptıkları aktiviteler ve çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişki irdelenmiş, yapılan çalışma sonucunda anne çocuk ilişki kalitesinin yüksek olmasının ile çocuklarda bulunan davranış problemlerinin azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya (2003) yaptığı araştırmada çocuklardaki davranış problemleri ile anne ve babaların evlilik uyumları arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolünü ele almıştır. Araştırma sonucuna göre anne ve babanın evlilik uyumlarının arttıkça çocuklarda davranış problemlerinin azaldığı tespit edilmiştir. Annelerin çocuklarına karşı sert ve saldırgan davranışları artması çocuklarının ihtiyaçlarına karşı ilgisiz ve ihmalcı tutum sergilemesinin çocuklarda davranış problemlerinin görülmesine çocukların uyumsuz ve güvensiz bir yapıda olmasına neden olduğu belirtilmiştir.

Schaefer vd.(2004) yaptıkları araştırmada okul öncesi çocukların davranış öğrenme durumlarının değerlendirilmesine yönelik bir değerlendirme yapmışlardır. Araştırma kapsamına 3-5 yaş grubu 61 çocuk örneklem olarak alınmış çocuklara ‘Okul Öncesi Davranış Öğrenme Ölçeği’ ve ‘Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği’ uygulanmıştır. Bu veriler analiz edildiğinde çocukların davranış öğrenmedeki uyumu ile sosyal becerileri arasında olumlu ilişki olduğu, problem davranışlarla olumsuz bir ilişki olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Kargı ve Erkan’ın (2004) yaptıkları araştırmada, ‘Okul Öncesi Dönem Çocukların Sorun Davranışlarının İncelenmesi (Ankara İli Örneği)’ konusunu ele

almışlardır. Araştırma Ankara’ da yapılmış olup okul öncesi eğitimine devam eden 338 çocuğun anneleri ve öğretmenleri örneklem olarak alınmış annelerine ‘1-5 Yaş Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği’ öğretmenlerine ‘2-5 Yaş Öğretmen Bilgi Formu’ uygulanmıştır. Bu ölçekler analiz edildiğinde annelerin öğretmenlere oranla çocuklarında daha fazla davranış problemlerini belirttiği, annelerin kız çocuklarda erkeklere oranla daha fazla problem bildirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kanlıkılıçer (2005) ‘Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlilik Güvenilirlik Çalışması’ isimli yüksek lisans tezinde 3-6 yaş grubu 654 çocuğa ‘Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’ uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre çocuklarda görülen davranış problemlerinin çocukların cinsiyetine göre farklılık gösterdiği; erkek çocukların kız çocuklarına göre daha kavgacı, daha hareketli olduklarını, kız ve erkek çocuklarının endişeli olma durumlarının değişmediği ortaya çıkmıştır. Ailedeki ekonomik düzeyin, kardeş sayısının ve annenin mesleğinin çocukların davranış problemleri üzerinde bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Çocuklarda davranış problem görülmesinin annenin yaş durumuna göre incelendiğinde ise 46 ve üstü yaş grubunda olan annelerin çocuklarında bu davranış probleminin daha çok görüldüğü belirlenmiştir.

Şehirli (2007) ‘Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği’ nin Geliştirilmesi ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi’ isimli yüksek lisans tezinde 5-6 yaş grubu 243 çocuğun öğretmenine ‘Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği’ uygulamıştır. Araştırmanın sonucuna göre erkeklerin kız çocuklarına göre daha uyumsuz davranışlar sergiledikleri, beş yaş grubundaki çocukların altı yaş grubundaki çocuklara göre daha endişeli oldukları, çalışan annelerin çocuklarının ise çalışmayan annelerin çocukların oranla daha uyumsuz oldukları, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve çocukların kardeş sayılarına göre çocukların davranış problemlerinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Seven (2007) yaptığı araştırmasında 6 yaş dönemi çocuklarında görülen sosyal davranış problemlerinde ailesel faktörlerin etkisini incelemiştir. Bu araştırmada 6 yaş grubundaki 110 çocuğun davranış problemleri öğretmenlerinin gözlem yapması ile değerlendirilmiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda çocuklarda görülen sosyal davranış problemleri çocuğun cinsiyetine, kardeş sayısına, annenin çalışma durumuna ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir. Çocuklarda görülen içe yönelim davranış problemlerinde annenin

çalışma durumu ve kardeş sayısına; dışsallaşmış davranış problemleri de cinsiyet ve kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Olcay (2008) ‘Bazı Kişisel ve Ailesel Değişkenlere Göre Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Yetenekleri ve Problem Davranışlarının Analizi’ isimli yüksek lisans tezinde okul öncesi eğitimi alan 216 çocuğa ‘Okulöncesi Dönemdeki Çocuklar İçin Davranış Ölçeği’ annelerine ‘Aile Hayatı ve Tutum Ölçeği’ uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; çocuklarda görülen davranış problemleri ve sosyal yetenekleri üzerinde çocuğun yaşı, cinsiyeti, okulöncesi eğitim kurumuna devam etme süresi, kardeş sayısına ve annenin öğrenim düzeyine göre anlamlı ilişki olduğu görülürken, annenin çalışıp çalışmamasına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Uyanık Balat ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi eğitimine devam eden altı yaşındaki çocukların davranış problemlerinin anneleri ve öğretmenleri tarafından değerlendirilmeleri kıyaslama yapılarak incelenmiştir. Bu çalışmaya okul öncesi eğitimi alan 6 yaş grubundaki çocukların öğretmen ve anneleri katılmıştır. Çalışmada annelerin öğretmenlere göre daha fazla problem davranış bildirdikleri görülmüştür. Anneler, erkek çocuklarında daha çok dışsallaştırılmış davranış problemlerini bildirirken içselleştirilmiş davranış problemleri açısından cinsiyetler arasında farklılık belirtmemişlerdir. Öğretmenlerin yapmış olduğu değerlendirmesinde ise içsel ve dışsal davranış problemlerinin cinsiyete göre farklılık bulunmuş, kızların içselleştirilmiş davranış problemlerini erkeklerin ise dışsallaştırılmış davranış problemlerini daha fazla bildirdiği görülmüştür.

Özbey ve Alisinanoğlu (2009) yaptıkları çalışmada ‘Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60–72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi’ konusunu ele almışlardır. Araştırma Ankara’ da okul öncesi eğitimine devam eden 330 çocuğun annesi örneklem olarak alınmış ve annelerine ‘Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği’ uygulanmıştır. Bu ölçekler analiz edildiğinde; çocukların davranış problemlerinde çocukların cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, doğum sırası, babanın eğitim düzeyi, babanın mesleğine göre anlamlı farklılık olduğu belirtilmiş; çocuğun tam aileye sahip olma durumu, annenin eğitim düzeyi ve meslek durumuna göre farklılık olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Kesicioğlu ve Alisinanoğlu (2010) yaptıkları araştırmalarında ‘Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği)’ İncelenmesi’ konusunu ele almıştır. Araştırmada okul öncesi eğitimi alan 119 çocuğun annesi örneklem olarak alınmış öğretmenlerine ‘Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’ uygulanmıştır. Bu ölçekler analiz edildiğinde; çocukların davranış problemleri üzerinde öğretmenin yaşı, öğretmenlerin mezun oldukları okul, öğretmenlik statülerinin önemli bir farklılık oluşturduğu bilgisi edinilmiş. Kardeş sayısının, annenin ve babanın eğitim durumunun ise çocukların problem davranışları üzerinde önemli bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Dursun (2010) ‘Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’ isimli yüksek lisans tezinde okul öncesi eğitimi alan 233 çocuğa ‘Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’ annelerine ‘Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’ uygulanmıştır. Araştırma sonucunda genç anne ve babaların aşırı koruyucu ve sıkı disiplinli tutumlarının yüksek olduğu, anne babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe aşırı kontrol, sıkı disiplin tutumlarının ve aile içi geçimsizliğin azaldığı bilgilerine ulaşılmıştır. Çocukların davranış problemlerine bakıldığında ise erkek çocuklarının kız çocuklara oranla daha saldırgan ve aşırı hareketli olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eratay (2011) yaptığı araştırmada okul öncesi çocuklarında davranış problemlerini incelemiştir. Araştırma Bolu’ da yapılmış olup okulöncesi eğitimine devam eden 638 çocuk ve anneleri örneklem olarak alınmış annelerine ‘Davranış Problemleri Kontrol Listesi’ uygulanmıştır. Bu ölçek analiz edildiğinde; çocuğun davranış problemlerinin çocuğun yaşı, cinsiyeti, annenin yaşı, mesleği ve ailede başka yetişkinin varlığı gibi değişkenlere göre farklılık göstermediği, çocuğun doğum sırası, kardeş sayısı, babanın yaşı, mesleği, ebeveynin eğitim seviyesi ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşar Ekici (2013) ‘Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Aile Katılım Çalışmalarına Katılan ve Katılmayan Ailelerin Çocuklarının Sosyal Beceri Ve Problem Davranışlar Açısından Karşılaştırılması’ isimli doktora tezinde 5-6 yaş

grubu 400 çocuğun ailesine ‘Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği’ uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Taner Derman ve Başal (2013) yaptıkları araştırmada okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada 5-6 yaş grubunda bulunan 1112 çocuk ile annesi ve örneklem olarak alınmış, öğretmenlere araştırmacılar tarafından davranış problemlerinin yer aldığı form; annelerine ‘Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)’ ölçekleri uygulanmıştır. Bu ölçekler analiz edildiğinde; çocuklarda görülen davranış problemlerinin çocuğun cinsiyeti ve annelerin tutumlarına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014) yaptıkları araştırmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada okul öncesi eğitimine devam eden 400 çocuk ve annesi örneklem olarak alınmış çocuklara ‘Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’ annelerine ‘Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı’ ölçekleri uygulanmıştır. Bu ölçekler analiz edildiğinde; çocuklarda görülen davranış problemlerinin çocuğun cinsiyeti, babanın öğrenim durumu ve yaşı, ailenin ekonomik seviyesine göre; ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çocuğun kardeş sayısı, ebeveynlerin öğrenim durumu, ailenin sosyo-ekonomik seviyesine göre anlamlı farklılıklar oluşturduğu tespit edilmiştir.

Memetali (2014) ‘Batı Trakya Örneğinde Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması’ isimli yüksek lisans tezinde 3 ve 6 yaş aralığındaki 200 çocuğa ‘Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği’ uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre problem davranış ölçeğinde çocukların yaşına göre İçe Yönelim Problemleri boyutunda 3 yaş ile 5 yaş; 3 yaş ile 6 yaş arasında, Dışa Yönelim Problemleri boyutunda ve genelde 4 yaş ile 5 yaş; 4 yaş ile 6 yaş arasında farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çetintaş (2015) ‘5 Yaş Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ile Annelerin Çocuklarına Uyguladıkları Disiplin Yöntemleri Arasındaki İlişkinin

İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde 5 yaş grubundaki 359 çocuğa "Yenilenmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi" annelerine ise 'Ebeveyn Tutum Ölçeği' uygulamıştır. Araştırmanın sonucuna göre anne tutumları ile 5 yaş çocuklarının davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Çocuklarda görülen problem davranışların annenin eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, babanın eğitim durumu ve mesleği, ailenin birlikte olma durumu, annenin çocuğu büyütürken yardım alma durumu, çocuğu ile geçirdiği zaman değişkenlerine göre farklılık gösterdiği, eğitim düzeyi yüksek, çalışan, çocuğu ile yeterince vakit geçiren, çocuğun bakımı konusunda eşinden ve diğer kişilerden yardım alan, aile birlikteliğine sahip olan annelerin çocuklarının daha az davranış problemlerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukların problem davranışlarının; cinsiyete göre farklılık gösterdiği erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla davranış problemleri sergiledikleri; problem davranışların kardeş sayısı, doğum sırası ve anne baba yaşına göre farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Kılıç (2016) '5 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde 5- 6 yaş grubu 250 çocuğa 'Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği ' ve 'Okul Öncesi Oyun Davranış Ölçeği (ODÖ)' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre 5-6 yaş çocuklarının cinsiyetlerinin ve yaşlarının oyun davranışları ve problem davranışa göre anlamlı bir farklılık bulunmuş, erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla dışa yönelim problem davranış gösterdiği görülmüştür. Sosyal beceri düzeyleri cinsiyete göre farklılık gösterirken, yaşa göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra araştırmada 5-6 yaş çocuklarının oyun davranışları, sosyal becerileri ve problem davranışları arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu görülmektedir.

Anne-çocuk ilişkisi ile ilgili benzer çalışmalar

Saygı 2011 'Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği 'nin Türkçe' ye Uyarlanması ve Anne-Çocuk İlişkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi(İstanbul Örnekleme)' isimli yüksek lisans tezinde 5-6 yaş grubu 239 çocuğun annesine 'Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre babanın yaşı ve ailenin ekonomik düzeyi ile annelerin çocuklarla ilişkisi arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Buna karşılık çocuğun cinsiyeti, yaşı, annenin yaşı, anne-

babanın eğitim düzeyleri, annenin çalışma durumu ile annelerin çocuklarla ilişkisi arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Driscoll ve Pianta (2011), 4-7 yaş arası çocukların anne-babalarıyla olan ilişkisi ile anne ve babaların çatışma ve yakınlık algılarının karşılaştırıldığı boylamsal bir araştırma yapmışlardır. 3 yıl süren bu araştırmaya çocukların 54 aylıkken anasınıfına başlamaları ile başlanmıştır. Çocukları okula başlarken anne ve babalara, çocuklarıyla ilişkilerini incelemek için ilişki ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada anneler 3 yıl süreyle babalara göre kız ve erkek çocuklarda daha fazla yakın ve çatışmalı ilişki bildirmişler ve algılarında ise herhangi bir değişim yaşamadıklarını belirtirken babalar ise kız çocukları ile daha yakın ilişki bildirmişler, annelerle karşılaştırıldığında çalışmanın yapıldığı yıl süresince bu algılarında yükseliş göstermişlerdir.

Saygı ve Uyanık Balat (2013) yaptıkları araştırmalarında, anne-çocuk ilişkisini, annenin eğitim seviyesi, çalışma durumu ve yaşına göre incelemiştir. Araştırmada çocukların annelerine Pianta (1992) tarafından geliştirilmiş olan anne çocuk ilişki ölçeğinin Saygı (2011) tarafından dilimize uyarlaması yapılan ölçeğini kullanmışlardır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; 25-30 yaş arasındaki annelerin, yaşı daha büyük olan annelere göre çocuklarıyla daha çok çatışmalı ilişki içerisinde oldukları, eğitim düzeyleri açısından ise ilkökul mezunu annelerin üniversite mezunu annelere göre çocuklarıyla daha çok yakın ve çatışmalı ilişkiler geliştirdikleri, annelerin çalışma durumlarına çocuklarıyla olan ilişkileri incelendiğinde çalışmayan annelerin çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler içerisinde olduğu görülmüştür.

Aslan (2018) '60-72 Aylık Çocukların Empati Becerilerinin Anne-Çocuk İlişkisi Açısından İncelenmesi' isimli yüksek lisans tezinde 60-72 aylık 275 çocuğun annesine 'Empati Ölçeği Anne Formu' ve 'Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği' uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre çocukların anne-çocuk ilişki düzeyleri ile anne yaşı, baba yaşı, ailenin eğitim çalışmalarına katılım durumu ve algılanan ebeveyn çocuk ilişkisi değişkenlerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukların empati becerileri ile anne çocuk ilişkisinin "yakınlık" alt boyutu arasında pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir.

Problem Durumu

Ailelerin ve eğitimcilerin yaşamlarındaki ana hedefi sağlıklı, mutlu, başarılı çocuklar yetiştirmektir. Bu düşünce ile yaşadıkları dönemin ihtiyaçlarına uyum sağlayabilen, gelişimlerinin farkında olan, beden ve ruh sağlığı yerinde çocuklar yetiştirmeyi amaçlarlar. Bu büyük sorumluluk bazen başarıyı bazen de problemleri beraberinde getirebilir. Özellikle yaşamın ağır koşulları yetişkinleri etkilediği kadar çocukların gelişimlerini ve ruh sağlığını da olumsuz olarak etkiler. Sorunları barındıran bu zorlu süreçte çocuklar ne kadar iyi tanınır ve çocuklarla ne kadar olumlu ilişkiler kurulursa hedef de o oranda gerçekleşir. Aksi takdirde sağlıklı bir toplumun oluşması mümkün olmayacaktır (Aydoğan ve Gültekin Akduman, 2016). Bu doğrultuda bu tez çalışmasında çocukların davranış sorunlarının anne-çocuk ilişkileri yönüyle incelenmesinin gerekli olduğu kanaati oluşmuştur.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Okul öncesi dönemde görülen davranış problemlerin nedenleri birçok araştırmacı tarafından farklı yönleriyle ele alınmıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde çocuklarda görülen davranış problemlerinin tespit edilmesi adına çocuğu tek başına ele alarak değil aile, çevresi ve aile ilişkileri-ortamı ile birlikte değerlendirilmesinin daha sağlıklı olacağı kanaatine ulaşılmıştır (Koptagel,1981, Tok, 2001, Yavuzer, 1995).

Alan yazın incelendiğinde okul öncesi dönem çocukları ve onların aileleri ile yapılan araştırmalara bakıldığında problem davranışları ele alan araştırmalar (Çetintaş 2015; Dursun 2010; Yaşar Ekici, 2013; Eratay, 2011; Kanlıkılıçer, 2005; Kargı ve Erkan 2004; Kesicioğlu ve Alisinanoğlu 2010; Kılıç 2016; Köyceğiz 2017; Kurt 2015; Livanage, Prince ve Scott; Memetali, 2014; Olcay, 2008; Özbey ve Alisinanoğlu, 2009; Profeta, 2002; Seven 2007; Şehirli 2007; Taner Derman ve Başal 2013; Tarkoçin ve Tuzcuoğlu 2014; Turan Güven 2018; Uyanık Balat ve diğ, 2008; Yaşar Ekici, 2014), anne çocuk ilişkisini inceleyen araştırmalarda ise (Alpgan, 2017; Aslan, 2018;Can Yaşar, İnal Kızıltepe ve Uyanık, 2013;Çakıcı, 2006; Driscoll ve Pianta, 2011; Kök, 2011; Saygı, 2011;Saygı ve Uyanık Balat, 2013; Selimoğlu, 2014; Yüksek Usta, 2014) anne-çocuk ilişkisine değindikleri görülmüştür.

Bu bağlamda çocukların davranışlarında annenin önemli ve büyük rolünden yola çıkarak yapılan bu çalışma; okul öncesi dönemi çocuğuna sahip olan annelerin çocuklarında gözlemledikleri davranış problemleri ve annelerin çocuklarıyla olan ilişkisini belirleyerek çocuklarda görülen davranış problemlerinin çocukların anneleriyle olan ilişkilerine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu hedef doğrultusunda problem cümlesi ve alt problemler ortaya konmuştur.

Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesini “Okul öncesi dönemi çocukların anneleri ile olan ilişkileriyle davranış bozuklukları gösterme durumları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırma probleminden yola çıkılarak oluşturulan alt problemler aşağıda yer almaktadır.

Alt problemler

1. Çatışma ve olumlu ilişki algısı annenin yaşı, eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, çocuğun cinsiyeti ve çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?
2. Çocukların sergilediği problem davranışlar annenin yaşı, eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, çocuğun cinsiyeti ve çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?
3. Çatışma ve olumlu ilişki algısı ile çocukların sergilediği problem davranışlar arasında bir ilişki var mıdır?

Sayıtlar

- Araştırmada kullanılan Çocuk- Anne Baba İlişki Ölçeği ve Problem Davranış Ölçeğinin hedeflediği ölçümleri açık ve net bir şekilde annelere yansıttığı ve gerekli verileri sağlayacağı,
- Araştırmaya annelerin formdaki ve ölçekteki soruları samimi ve doğru bir şekilde cevaplandırırdıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Bu araştırma, Kütahya Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı araştırmaya dahil olan ilkokullarının anasınıfı ve bağımsız anaokullarında öğrenim gören okul öncesi dönemi öğrencilerinin anneleri ile sınırlıdır.
- Araştırma, araştırma kapsamında kullanılan Çocuk-Anne-Baba İlişki Ölçeği ve Problem Davranış Ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

İkinci Bölüm

Yöntem

Çalışmanın bu kısmında; araştırma modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, uygulama sürecine ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma okul öncesi dönemindeki çocukların sergiledikleri problem davranışlarda anne çocuk ilişkisinin yordayıcı rolünü incelemek üzere ilişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanmıştır.

İlişkisel araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkileri açıklama ve sonuçlarının tahmin etme olasılığının bulunduğu, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin ve değişkenlerin birbirini etkilemediğini görmek için kullanılmakta olan araştırmalardır (Tekbıyık, 2015).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; Kütahya il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ve anasınıflarında eğitim alan çocuklar ile çocukların anneleri oluşturmuştur. Araştırma için rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda, araştırma Kütahya il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı farklı bölgelerdeki 4 bağımsız anaokulu ve 3 ilkokul bünyesindeki anasınıflarında okul öncesi eğitim alan 327 çocuğun araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden anneleri ile araştırma yürütülmüştür.

Tablo 1

Katılımcı Annelerin Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı

Yaş aralıkları	n	%
20-29 Yaş	40	12.2
30-39 Yaş	238	72.8
40 ve üstü yaş	49	15.0
Toplam	327	100.0

Araştırmaya katılan annelerin yaş aralıklarına göre dağılımı incelendiğinde; annelerin büyük çoğunluğunun (n= 238, % 72.8) 30-39 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca 40 anne (% 12.2) 20-29 yaş aralığındayken 49 anne (% 15) ise 40 yaş ve üstündedir (Bkz. Tablo 1). Ayrıntılı bilgi için Tablo 1 incelenebilir.

Tablo 2

Katılımcı Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Eğitim düzeyi	n	%
İlkokul mezunu	45	13.8
Ortaokul mezunu	102	31.2
Lise mezunu	106	32.4
Üniversite mezunu	74	22.6
Toplam	327	100.0

Araştırmaya katılan annelerin eğitim düzeyleri incelendiğinde; en küçük yüzdelik dilimi (% 13,8) ilkokul mezunlarının, en büyük yüzdelik dilimi (% 32,4) ise lise mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Ortaokul mezunları da lise mezunlarına çok benzer düzeyde bir yüzdelik dilimi (% 31.2) oluştururken örneklemdaki annelerin ancak %22.6'sı üniversite mezunudur. Ayrıntılı bilgi için Tablo 2 incelenebilir.

Tablo 3

Katılımcı Annelerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Çalışma durumu	n	%
Çalışıyor	62	19.0
Çalışmıyor	265	81.0
Toplam	327	100.0

Araştırmaya katılan annelerin çalışma durumları incelendiğinde; annelerin 62'si (% 19) çalıştığını, 265'i (% 81) ise çalışmadığını rapor etmiştir (Bkz. Tablo 3). Ayrıntılı bilgi için Tablo 3 incelenebilir.

Çocuğun cinsiyeti ve yaşma ilişkin betimleyici istatistikler

Tablo 4

Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kız	192	58.7
Erkek	135	41.3
Toplam	327	100.0

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının cinsiyetleri incelendiğinde; annelerin 192'sinin ölçekleri kız çocukları için, 135'inin ise erkek çocukları için doldurduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo 4). Ayrıntılı bilgi için Tablo 4 incelenebilir.

Tablo 5

Çocukların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı

Yaş	n	%
4 yaş	56	17.1
5 yaş	113	34.6
6 yaş	158	48.3
Toplam	327	100.0

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının yaş aralığı incelendiğinde; çocuklarının yaş aralığının 4-6 olduğu, en büyük yüzdelik dilimi (% 46.3) 6 yaşında çocukları olan annelerin oluşturduğu görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için Tablo 5 incelenebilir.

Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak öncelikle, araştırmaya katılanların demografik özelliklerine ulaşabilmek amacıyla hazırlanan ve ebeveynlerin dolduracağı 'Kişisel Bilgi Formu' (Ek-3) kullanılmıştır. Diğer veri toplama aracını ise, çocuğun annesine doldurtulan 'Problem Davranış Ölçeği' oluşturmaktadır (Ek-4). Veri toplama araçlarının sonuncusu ise çocuk ve ebeveyni arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla kullanılan ve annelere uygulanan 'Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği (ÇAIÖ)'dir (Ek-5). Kullanılan ölçekler ile ilgili bilgiler detaylı bir şekilde başlıklar altında anlatılmaktadır.

Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen 'Kişisel Bilgi Formu' araştırmaya katılanlar hakkında detaylı bilgi almak ve bu bilgilerin yapılacak olan araştırmanın bağımsız değişkenlikleri olarak karşılaştırmalarında kullanmak üzere anne ve çocuklara ait demografik bilgilerin sorulduğu sorulardan oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan anne ve çocuk hakkında bilgi alınması 6 soru üzerinden sağlanmıştır. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, anne babanın birlikteliği ya da ayrı olması gibi sorular yer almaktadır. Formun bir örneği Ek-3'de verilmiştir.

Problem davranış ölçeği

Kenneth W. Merrell (1994) tarafından geliştirilmiş ölçeğin norm çalışması 2003 yılında Kenneth W. Merrell tarafından tekrar yapılmıştır. Problem davranış ölçeğinde toplam 42 madde bulunmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının son üç ay içerisindeki davranışlarını göz önünde bulundurularak verdikleri cevaplar asla, nadiren, bazen, sık sık seçenekleri arasında yanıtlanmaktadır. Annelerin verdikleri cevaplar sonucunda dört dereceli bir ölçekle puanlanmakta ve toplamda çocuk en düşük 0, en yüksek 126 puan alabilmektedir (Fazlıoğlu, 2011).

Problem Davranış Ölçeğinin Türkçeye çevirisi ve geçerlilik güvenirlik çalışması Okyay (2008) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin tekrarlanan geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını ise Fazlıoğlu ve diğ. tarafından yapılmıştır (Fazlıoğlu, Okyay ve Ilgaz, 2011).

Fazlıoğlu ve diğ. (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ve yapılan araştırmalarla geçerlilik ve güvenirlik sonuçları test edilen ölçeğin elde edilen istatistiki bilgileri ise şu şekilde sonuçlanmıştır. Ölçeğin, tümü ve alt boyutları için hesaplanan Cronbach's Alpha güvenirlik katsayılarının .70 ten yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Fazlıoğlu, 2011).

Ölçek toplamda iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar, Dışa Yönelim Problemleri ve İçe Yönelim Problemleri olarak belirtilmiştir (Fazlıoğlu, 2011).

Dışa Yönelim Problemleri: Bu boyutta toplam 27 madde yer almaktadır.

Saldırganlık düşüncesiz davranma, aşırı hareketlilik, inatçılık, başkasının eşyasına zarar verme gibi davranış problemlerini kapsamaktadır.

İçe Yönelim Problemleri: *Bu boyut toplam 15 maddeden oluşmaktadır.* Kaygı, çekingenlik, korku gibi duyguları içeren maddelerdir. Ölçekle ilgili örnekler Ek-2'de sunulmuştur.

Çocuk-ana-baba ilişki ölçeği (ÇAİÖ)

Veri toplama araçlarından diğeri ise, 'Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği' dir. Pianta (1992) tarafından ölçek geliştirilmiştir. Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği, kendi dilinden kısaltılmış adıyla 'CPRS' (Child-Parent- Relationship Scale) olarak isimlendirilmiştir. Çocuklar ve ebeveynleri arasındaki ilişkiyi, ebeveynin algısına dayalı olarak değerlendirmeyi amaç edinmiş olan ölçek, 24 maddelik, 5'li likert tipi

ölçek olarak geliştirilmiş olup cevap maddeleri, kesinlikle uygun değil, pek uygun değil, kararsızım, oldukça uygun ve kesinlikle uygun seçenekleri arasında yanıtlanmaktadır.

Örnekleme grubunun her madde için beş cevap seçeneğinin bulunduğu bu ölçek, 3-12 yaş aralığında çocuğu olan anne babaları kapsamakta ve çocukları ile olan ilişki biçimlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Uyarılama çalışmaları sonrasında 24 maddeye indirgenen ölçekte gerekli geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Akgün ve Yeşilyaprak (2008) tarafından yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin tamamının test tekrar test güvenilirlik katsayısı Çatışma alt boyutu .98, olumlu ilişki boyutu alt boyutu için .96 ve toplam puan için de .96 olarak hesaplanarak ölçeğin güvenilirliğinde yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) Çatışma boyutu alt ölçeği için .85; Olumlu boyut alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur. Spearman Brown düzeltmesinden sonra testin iki yarısı arası korelasyonu ise aynı sırayla .84, .73 ve .72 olarak hesaplanmıştır (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010).

Ölçek toplamda iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar, Çatışma ve Olumlu İlişki olarak belirtilmiştir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Ölçekle ilgili örnekler Ek-2’de sunulmuştur.

Verilerin Toplanma Süreci

Araştırmanın Kütahya ilindeki okul öncesi eğitim kurumlarında yürütülebilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli valilik izinleri alınmıştır. İzin belgeleri Ek 3’de yer almaktadır.

Araştırma için veri toplama araçları araştırmacı tarafından okul öncesi eğitim kurumlarına gidilerek okul idarecilerine ve öğretmenlerine velilerinin ölçekleri nasıl doldurulması gerektiği ile ilgili bilgilendirmeler yapılmış; kişisel bilgi formu ve ölçekler öğretmenlere verilmiştir. Öğretmenler aracılığıyla velilere ölçekler ulaştırılıp, gerekli açıklamalar yapılarak kişisel bilgi formu ve ölçeklerin bir hafta içerisinde doldurulması sağlanmıştır. Toplam 500 ölçek dağıtılmış ölçeklerin uygulanmasında annelerin kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilmeleri için isim ve soy isim belirtmemeleri ve gönüllü olmanın esaslılığı noktasında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Uygulamalar tamamlandıktan sonra 344 ölçek

toplanmıştır. Toplanan veri toplama araçları incelenmiş eksik bilgi içeren formlar çıkartılarak 336 veri analize dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

SPSS 22 Paket Programı kullanılarak oluşturulan veri setinde, analiz aşamasına geçmeden önce Tabachnick ve Fidell (2007) tarafından önerilen sıra ile veri temizliği yapılmıştır. İlk aşamada, veri dikkatli bir biçimde gözden geçirilmiş, ardından araştırmada kullanılan ölçeklerin en düşük ve en yüksek değerlerinin olması gereken sınırlar içerisinde olup olmadığını test etmek amacıyla verilere betimleyici istatistiksel analizler uygulanmıştır. Analiz sonuçları, girilen değerlerin hepsinin olması gereken alt ve üst değerler içerisinde olduğu göstermektedir.

İkinci aşamada, araştırmada ele alınan değişkenlerin normallik sayılığını karşılayıp karşılamadığını belirlemek için kayışlılık (skewness) ve sivrilik (kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar bütün değişkenlerin uygun sınırlar içerisinde olduğunu göstermektedir.

Üçüncü aşamada, tek değişkenli ve çok değişkenli uç değerlerin saptanması amacıyla verilere aşırı değerler analizleri uygulanmıştır. Öncelikle $df = 2$ için, $p < .001$ 'de hesaplanan 13.82 Mahalonobis uzaklığının (Mahalonobis distance) üstünde herhangi bir katılımcı olmamasına rağmen çatışma değişkeni ve olumlu ilişki değişkeni için Z puanı ± 3.29 sınırını aşan 2'şer katılımcı olduğu görülmüş ve söz konusu katılımcılar analizlerin yürütüleceği veri setinden çıkarılmıştır.

Analizin son aşamada ise doğrusallık koşulunun sağlanıp sağlanmadığını kontrol etmek için Q-Q grafikleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar değişkenlerin doğrusal olduğunu göstermiştir. Yapılan söz konusu işlemlerin sonucunda veri seti, analizler için hazır hale getirilmiştir.

Gruplar arası farklılaşmaların incelenmesi için çoğunlukla MANOVA tercih edilmiştir. Ancak annelerin yaş aralıklarına göre dağılımı incelendiğinde 20-29 yaş aralığındaki annelerin örneklemin % 12.2'sini, 40 yaş ve üstü annelerin ise % 15'ini oluşturduğu görülmektedir. Ancak 30-39 yaş aralığındaki anneler ise % örneklemin 72.8'lik bir kısmını oluşturmaktadır. Dolayısıyla 30-39 yaş aralığındaki katılımcıların oranları ile diğer gruplardaki katılımcıların oranları arasında ciddi düzeyde farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Bu sebeple annenin yaş aralığının

bağımsız değişken olarak kullanıldığı analizlerde parametrik olmayan testlerden Kruksal-Wallis testi kullanılmıştır.

Ayrıca araştırmaya katılan annelerin sadece %19'u çalıştığını rapor ederken %81'i çalışmadığını rapor etmiştir. Gruplardaki katılımcıların oranları arasında ciddi düzeyde farklılaşmalar burada da göze çarpmaktadır. Bu sebeple annenin çalışma durumunun bağımsız değişken olarak kullanıldığı analizlerde de parametrik olmayan testlerden Mann Whitney –U testi kullanılmıştır.

Üçüncü Bölüm

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde analizleri yapılan verilerin sonuçları tablolar halinde sunulmuştur. Verilerin analizinden elde edilen bulgular çocukların gösterdikleri davranış problemleri ile çocukların anneleri ile olan ilişkileri her alt boyutu için ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Araştırmada Yer Alan Ölçme Araçlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Çalışmada yer alan ölçeklerin en düşük ve en yüksek değerleri, ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Çalışmada Yer Alan Ölçeklerin En Düşük ve En Yüksek Değerleri, Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	n	En düşük değerler	En yüksek değerler	Ort.	S
Çatışma	327	1.15	4.00	2.18	.60
Olumlu ilişki	327	3.00	5.00	4.32	.42
Dışa yönelim problemi	327	.07	1.89	.95	.38
İçe yönelim problemi	327	.13	1.73	.97	.37

Tablo 6 incelendiğinde; annelerin rapor ettikleri en yüksek puanlar olumlu ilişki değişkenine aittir. Ayrıca dışa yönelim ve içe yönelim problemlerinin ortalamalarının birin altında olması bu tür problemlerin oldukça düşük düzeyde deneyimlendiğine işaret etmektedir.

Bu bölümde bulgular alt problemlere göre verilmiştir.

Birinci alt probleme ilişkin bulgular

1.Alt problem: *Çatışma ve olumlu ilişki algısının annenin yaşı, eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, çocuğun cinsiyeti ve çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?*

Çatışma ve olumlu ilişki algısının annenin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma durumuna göre karşılaştırılması

Tablo 7

Annelerin Yaş Aralıklarına Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Annelerin yaş aralığı	n	Grupların sıra ortalaması	Ort.	S	Medyan
Çatışma	20-29 yaş	40	186.90	2.33	.65	2.27
	30-39 yaş	238	162.01	2.17	.61	2.15
	40 ve üstü	49	154.95	2.13	.56	2.15
	Toplam	327		2.18	.61	2.15
Olumlu ilişki	20-29 yaş	40	182.05	4.41	.41	4.45
	30-39 yaş	238	163.10	4.31	.43	4.40
	40 ve üstü	49	153.62	4.28	.42	4.20
	Toplam	327		4.32	.42	4.40

Tablo 7 incelendiğinde; araştırmanın alt probleminden olan ‘Annelerin Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeğinden aldıkları puanlarda, annelerin yaşına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?’ sorusuna ilişkin annenin çatışma ve olumlu ilişki algısında, annenin yaş aralığına bağlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek amacı ile Kruksal-Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, hem çatışma hem de olumlu ilişki algısında annenin yaş aralığına bağlı bir farklılaşma elde edilmediğini göstermiştir, $p > .05$ (Bkz. Tablo 7).

Tablo 8

Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Eğitim düzeyi	n	Ort	S
Çatışma	İlkokul	45	2.20	.74
	Ortaokul	102	2.33	.60
	Lise	106	2.18	.58
	Üniversite	74	1.98	.53
	Toplam	327	2.18	.61
Olumlu ilişki	İlkokul	45	4.28	.47
	Ortaokul	102	4.30	.41
	Lise	106	4.28	.42
	Üniversite	74	4.43	.42
	Toplam	327	4.32	.42

Tablo 8 incelendiğinde; araştırmanın alt probleminden olan ‘Annelerin Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeğinden aldıkları puanlarda, annelerin eğitim durumuna

göre anlamlı bir farklılık var mıdır?’ sorusuna ilişkin ;annenin çatışma ve olumlu ilişki algısında, annenin eğitim durumuna göre bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için tek yönlü MANOVA gerçekleştirilmiştir. Box’M testinin sonuçları, grupların kovaryans matrislerinin homojen olduğunu göstermektedir ($p >.05$). Levene testi sonuçları da değişkenlere ait varyansların gruplar arasında homojen olduğunu göstermiştir ($p >.05$). MANOVA’dan elde edilen sonuçlar, annenin eğitim durumuna bağlı farklılaşmanın anlamlı olduğunu göstermektedir, Wilks’ $\lambda = .94$, $F(6, 644) = 3.63$, $p < .01$, $\eta^2 = .03$. Temel etkinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde, çatışma algısında annenin eğitim durumuna bağlı farklılaşmalar olduğu görülmektedir, $F(3, 1.74) = 4.90$, $p < .01$, $\eta^2 = .04$.

Tablo 8’den de izlenebileceği gibi ortaokul mezunu annelerin rapor ettikleri çatışma düzeyinin üniversite mezunu annelerin rapor ettiği çatışma düzeyinden anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 9

Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Çalışma durumu	n	Grupların sıra ortalaması	Sıra ortalamalarının toplamı	Ort	S	Medyan
Çatışma	Çalışıyor	62	144.77	8976.00	2.10	.72	1.81
	Çalışmıyor	265	168.50	44652.00	2.20	.58	2.15
	Toplam	327			2.18	.61	
Olumlu ilişki	Çalışıyor	62	170.64	10579.50	4.34	.46	4.45
	Çalışmıyor	265	162.45	43048.50	4.31	.42	4.40
	Toplam	327			4.32	.42	

Tablo 9 incelendiğinde; araştırmanın alt probleminden olan ‘Annelerin Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeğinden aldıkları puanlarda, annelerin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?’ sorusuna ilişkin annenin çatışma ve olumlu ilişki algısında, annenin çalışma durumuna göre bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını göstermektedir, $p > .05$ (Bkz. Tablo 9).

Tablo 10

Çocukların Cinsiyetlerine Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Çocuğun cinsiyeti	n	Ort	S
Çatışma	Kız	192	2.20	.62
	Erkek	135	2.16	.58
	Toplam	327	2.18	.61
Olumlu ilişki	Kız	192	4.37	.38
	Erkek	135	4.24	.47
	Toplam	327	4.32	.42

Tablo 10 incelendiğinde; araştırmanın alt probleminden olan ‘Annelerin Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeğinden aldıkları puanlarda, çocukların cinsiyetine ve yaşına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?’ sorusuna ilişkin çatışma ve olumlu ilişki algısının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için tek yönlü MANOVA yapılmıştır. Box’M testinin sonuçları, grupların kovaryans matrislerinin homojen olmadığını göstermektedir ($p < .05$). Levene testi sonuçları ise çatışma değişkeni için varyansların gruplar arasında homojen olduğunu göstermiştir ($p > .05$). Olumlu ilişki değişkeni içinse varyanslar gruplar arasında homojen değildir ($p < .05$). MANOVA sonuçları çocuğun cinsiyetine göre, farklılaşmanın anlamlı olduğunu göstermektedir. Pillai’s Trace = .31, $F(2, 324) = 5.20$, $p < .01$, $\eta^2 = .03$ Temel etkinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde, olumlu ilişki algısında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir, $F(1, 1.39) = 7.89$, $p < .01$, $\eta^2 = .02$. Tablo 10’dan da izlenebileceği gibi, kız çocukların anneleri, erkek çocukların annelerinden daha fazla olumlu ilişki rapor etmişlerdir.

Tablo 11

Çocukların Yaşlarına Göre Çatışma ve Olumlu İlişki Algısının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Çocuğun yaşı	n	Ort.	S
Çatışma	4 yaş	56	2.07	.57
	5 yaş	113	2.28	.62
	6 yaş	158	2.16	.60
	Total	327	2.18	.61
Olumlu İlişki	4 yaş	56	4.38	.35
	5 yaş	113	4.32	.44
	6 yaş	158	4.29	.44
	Total	327	4.32	.42

Tablo 11 incelendiğinde; çatışma ve olumlu ilişki algısının çocuğun yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenebilmesi için tek yönlü MANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar farklı yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $p > .05$ (Bkz. Tablo 11).

İkinci alt probleme ilişkin bulgular

2.Alt problem: *Çocukların sergilediği problem davranışların annenin yaşı, eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, çocuğun cinsiyeti ve çocuğun yaşına göre göre farklılık göstermekte midir?*

Çocukların sergilediği problem davranışların annenin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma durumuna göre karşılaştırılması

Tablo 12

Annelerin Yaş Aralıklarına Göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Annelerin yaş aralığı	n	Grupların sıra ortalaması	Ort	S	Medyan
Dışa yönelim problemleri	20-29	40	172.14	.99	.41	.96
	30-39	238	171.59	.99	.38	.96
	40 ve üstü	49	120.49	.77	.33	.85
	Total	327		.95	.38	.96
İçe yönelim problemleri	20-29	40	143.80	.88	.38	.93
	30-39	238	169.19	.99	.38	1.00
	40 ve üstü	49	155.28	.92	.32	.93
	Total	327		.97	.37	1.00

Tablo 12 incelendiğinde; araştırmanın alt probleminden olan ‘Çocukların sergiledikleri problem davranışlar annelerinin yaşına, eğitim düzeyine ve çalışma

durumuna göre farklılık göstermekte midir? ‘sorularına yönelik; çocukların sergilediği problem davranışlarda, annenin yaş aralığına bağlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için Kruksal-Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, dışa yönelim problemlerinde annenin yaş aralığına bağlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir. $\chi^2(2) = 12.24, p < .01$. Ardından farkın hangi gruplar arasındaki farktan kaynaklandığını saptamak için bir dizi Mann Whitney-U testi yapılmıştır ve yapılan Bonferroni düzeltmesi sonucunda kritik değer $p < .017$ olarak alınmıştır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, 40 ve üstü yaş aralığındaki annelerin hem 20-29 yaş aralığındaki hem de 30-39 yaş aralığındaki annelerden daha az dışa yönelim problemleri rapor ettiği görülmektedir; sırasıyla, $z = -2.50, p < .01$. $z = -3.46, p < .01$ (Bkz. Tablo 12).

Tablo 13

Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Eğitim düzeyi	n	Ort	
			Ort	S
Dışa yönelim problemleri	İlkokul	45	.90	.39
	Ortaokul	102	.91	.38
	Lise	106	1.00	.34
	Üniversite	74	.97	.43
	Toplam	327	.95	.38
İçer yönelim problemleri	İlkokul	45	.94	.39
	Ortaokul	102	1.11	.41
	Lise	106	.89	.32
	Üniversite	74	.91	.33
	Toplam	327	.97	.37

Tablo 13 incelendiğinde; çocuğun sergilediği problem davranışlarda, annenin eğitim durumuna bağlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için tek yönlü MANOVA yapılmıştır. Box’M testinin sonuçları, grupların kovaryans matrislerinin homojen olmadığını göstermektedir ($p < .05$). Levene testi sonuçları içer yönelim değişkeni için varyansların gruplar arasında homojen olduğu göstermiştir ($p > .05$). Dışa yönelim değişkeni içinse varyanslar gruplar arasında homojen değildir ($p < .05$). MANOVA sonuçları annenin eğitim düzeyine bağlı anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir, Pillai’s Trace = .12, $F(6, 646) = 7.05, p < .001$. $\eta^2 = .06$. Temel etkinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için yapılan

ileri analizde, içe yönelim problemlerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. $F(3, 1.04) = 7.94, p < .001, \eta^2 = .07$.

Tablo 13'ten de izlenebileceği gibi ortaokul mezunu anneler, hem lise mezunu hem de üniversite mezunu annelerden daha yüksek oranda içe yönelim problemleri rapor etmişlerdir.

Tablo 14

Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Çalışma durumu	n	Grupların sıra ortalaması	Sıra ortalamalarını n toplamı	Ort	S	Medyan
Dışa yönelim problemleri	Çalışıyor	62	146.15	9061.00	.88	.35	.91
	Çalışmıyor	265	168.18	44567.00	.97	.39	.96
	Toplam	327			.95	.38	
İçe yönelim problemleri	Çalışıyor	62	162.15	10053.00	.95	.36	.97
	Çalışmıyor	265	164.43	43575.00	.97	.38	1.00
	Toplam	327			.97	.37	

Tablo 14 incelendiğinde; çocuğun sergilediği problem davranışlarda, annenin çalışma durumuna bağlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar çalışan ve çalışmayan annelerin çocukları arasında anlamlı farklılaşma olmadığını göstermektedir, $p > .05$ (Bkz. Tablo14).

Çocuğun Sergilediği Problem Davranışların Çocuğun Cinsiyeti ve Yaşına göre Karşılaştırılması

Araştırmanın alt problemini oluşturan ‘Okul öncesi dönem çocuklarının sergiledikleri problemler davranışların ile çocuğun cinsiyeti ve yaşı ile anlamlı bir ilişki var mıdır?’ sorusuna ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 15

Çocukların Cinsiyetlerine Göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Çocuğun cinsiyeti	n	Ort	S
Dışa yönelim problemleri	Kız	192	.97	.40
	Erkek	135	.94	.36
	Toplam	327	.95	.38
İçe yönelim problemleri	Kız	192	1.01	.39
	Erkek	135	.91	.34
	Toplam	327	.97	.37

Tablo 15 incelendiğinde; çocuğun sergilediği problem davranışlarda, çocuğun cinsiyetine bağlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için tek yönlü MANOVA yapılmıştır. Box'M testinin sonuçları, grupların kovaryans matrislerinin homojen olmadığını göstermektedir ($p < .05$). Levene testi sonuçları da hem içe yönelim hem de dışa yönelim değişkenleri için varyansların gruplar arasında homojen olduğunu göstermiştir ($p > .05$). Dışa yönelim değişkeni içinse varyanslar gruplar arasında homojen değildir ($p < .05$). MANOVA sonuçları çocuğun cinsiyetine bağlı olarak anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir. Pilla's Trace = .20, $F(2, 324) = 3.28$, $p < .05$, $\eta^2 = .02$ Temel etkinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde, içe yönelim problemlerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. $F(1, 0.88) = 6.42$, $p < .05$, $\eta^2 = .02$.

Tablo 16

Çocukların Yaşına göre Çocuğun Sergilediği Problem Davranışlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Çocuğun yaşı	Ort.	n	S
Dışa yönelim problemleri	4 yaş	1.00	56	.32
	5 yaş	1.11	113	.39
	6 yaş	.82	158	.35
	Total	.96	327	.38
İçe yönelim problemleri	4 yaş	.85	56	.34
	5 yaş	.94	113	.29
	6 yaş	1.03	158	.42
	Total	.97	327	.37

Tablo 16 incelendiğinde; çocuğun sergilediği problem davranışlarda, çocuğun yaşına bağlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için tek yönlü MANOVA yapılmıştır. Box'M testinin sonuçları, grupların kovaryans matrislerinin

homojen olmadığını göstermektedir ($p < .05$). Levene testi sonuçları dışa yönelim değişkeni için varyansların gruplar arasında homojen olduğunu göstermiştir ($p > .05$). İçe yönelim değişkeni içinse varyanslar gruplar arasında homojen değildir ($p < .05$). Elde edilen sonuçlar çocuğun yaşına bağlı olarak anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir, Pilla's Trace = .22, $F(2, 648) = 120.45$, $p < .001$, $\eta^2 = .11$. Temel etkinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde, hem içe yönelim problemlerinde hem de dışa yönelim problemlerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir; sırasıyla, $F(2, 2.85) = 22.02$, $p < .001$, $\eta^2 = .12$; $F(2, 0.75) = 5.49$, $p < .01$, $\eta^2 = .03$.

Tablo 16'dan da izlenebileceği gibi 4 ve 5 yaşındaki çocuklar. 6 yaşındaki çocuklardan daha fazla dışa yönelim problemleri sergilemektedir. Ayrıca altı yaşındaki çocuklar da dört yaşındaki çocuklardan daha fazla içe yönelim problemleri sergilemektedirler.

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

3.Alt problem: *Çatışma ve olumlu ilişki algısı ile çocukların sergilediği problem davranışlar arasında bir ilişki var mıdır?*

Regresyon analizlerine geçmeden önce değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, çatışma ile olumlu ilişki arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 17

Değişkenler Arası Korelasyonlar

Değişkenler	1	2	3	4
1. Çatışma	1			
2. Olumlu İlişki	-.28***	1		
3. Dışa yönelim problemleri	.26***	-.01	1	
4. İçe yönelim problemleri	.31***	-.05	.40***	1

*** $p < .001$

Tablo 17 incelendiğinde; Ayrıca çatışma, içe yönelim problemleri ve dışa yönelim problemleri arasında da pozitif yönde ilişkiler olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 17).

Tablo 18

Çatışma ve Olumlu İlişkinin İçe Yönelim ve Dışa Yönelim Davranışlarını Yordamaya Katkılarına İlişkin Regresyon Analizi

İçe Yönelim Davranışları					
Değişkenler	R ²	B	Standart Hata	<i>B</i>	T
Çatışma	.10	.19	.03	.32	5.73***
Olumlu İlişki		.03	.05	.04	1.68
Dışa Yönelim Davranışları					
Değişkenler	R ²	B	Standart Hata	<i>B</i>	T
Çatışma	.07	.18	.40	.28	4.99***
Olumlu İlişki		.07	.50	.07	1.32

*** $p < .001$

Tablo 18 incelendiğinde; çatışmanın ve olumlu ilişkinin dışa yönelim ve içe yönelim davranışlarını ne düzeyde yordayacağını araştırmak amacıyla iki ayrı regresyon analizi yürütülmüştür. Yürütülen regresyon analizlerinde çatışma ve olumlu ilişki yordayıcı değişkenler dışa yönelim ve içe yönelim davranışları ise yordanan değişkenlerdir. Yapılan ilk regresyon analizinin sonuçları incelendiğinde çatışmanın içe yönelim davranışlarını pozitif olarak yordadığı görülmektedir. $\beta = .32$, $p < .001$. Ancak olumlu ilişkinin içe yönelim davranışları üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi yoktur, $p > .05$. Yapılan ikinci regresyon analizinin sonuçları çatışmanın dışa yönelim davranışlarını da pozitif olarak yordadığını göstermektedir. $\beta = .28$, $p < .001$. Ancak olumlu ilişkinin dışa yönelim davranışları üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi yoktur, $p > .05$.

Dördüncü Bölüm

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın amacına yönelik yapılan analizler doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar ve bahsedilen sonuçların literatür ile ilişkisini içeren tartışmaya yer verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi dönemi çocukların anneleri ile olan ilişkileriyle davranış bozuklukları gösterme durumları arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik yapılan araştırmanın sonuçları ve literatür ile ilişkisini içeren tartışma bölümü aşağıda verilmiştir.

Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar

Çocuk-ana-baba ilişki ölçeğinden alınan puanlara bakıldığında, ölçeğin hem çatışma hem de olumlu ilişki alt boyutlarında annenin yaş aralığına bağlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; Çakıcı (2006) anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelediği araştırmasında, Kök (2017) anaokuluna devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin çocukların oyun davranışlarına yansımalarını incelediği araştırmasında; Alpgan (2017) gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin aile yaşam kalitesi düzeyinin çocuk anne-baba ilişkisi üzerine etkisinin incelendiği araştırmasında ve Selimoğlu (2014) 60-72 aylık çocukların işitsel muhakeme ve işlem becerilerinin ebeveynlerine ait değişkenler açısından incelendiği araştırmasında benzer sonuçlara ulaşarak annenin yaşının anne çocuk ilişkisinde her hangi bir farklılaşmaya neden olmadığı belirtilmiştir. Bu bulgular araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Anne çocuk ilişkisini farklı ölçme araçları ile inceleyen araştırmalarda annelerin yaşına ilişkin sonuçlara bakıldığında ise; Saygı (2011), ebeveyn – çocuk ilişkisi ölçeğinin Türkçe ‘ye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi isimli araştırmasında, Aslan (2018) 60-72 aylık çocukların empati becerilerinin anne

çocuk ilişkisi açısından incelenmesi isimli araştırmasında benzer sonuçlara ulaştıkları görülmüştür.

Annenin çatışma ve olumlu ilişki algısında eğitim durumuna bağlı bir farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde; hem çatışma hem de olumlu ilişki algısında annenin eğitim durumuna bağlı bir farklılaşmalar olduğu ve ortaokul mezunu annelerin çatışma düzeyinin üniversite mezunu annelerin çatışma düzeyinden anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; Çakıcı (2006), Kök (2017), Selimoğlu (2014) yaptıkları araştırmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur. Ayrıca Can Yaşar, İnal Kızıltepe ve Uyanık (2013) farklı sosyoekonomik düzeydeki annelerin çocuklarının problem davranışlarıyla başa çıkma yollarını inceledikleri araştırmalarında ve Yüksek Usta (2014) okul öncesi dönem çocuklarda davranış problemlerinin anne-çocuk ve öğretmen çocuk ilişkileri açısından inceledikleri araştırmalarında da annelerin eğitim düzeylerinin anne çocuk ilişkisinde anlamlı farklılık olduğunu bulmuştur. Anne çocuk ilişkisini farklı ölçme araçları ile inceleyen araştırmalarda annelerin eğitim düzeylerine ilişkin sonuçlara bakıldığında; Saygı (2011), Saygı ve Uyanık Balat (2013) ve Aslan (2018) yaptıkları araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşmışlardır.

Annenin çatışma ve olumlu ilişki algısında annelerin çalışıp çalışmama durumuna göre bir farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde; hem çatışma hem de olumlu ilişki algısında annenin çalışıp çalışmama durumuna bağlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlar, Yüksek Usta (2014), Kök (2017), ve Alpgan (2017) yaptıkları araştırmalarda da anne çocuk ilişkisinde annenin çalışıp çalışmama durumuna bağlı bir farklılaşma olmadığı sonucu görülmektedir. Anne çocuk ilişkisini farklı ölçme araçları ile inceleyen araştırmalarda annelerin çalışıp çalışmama durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında; Aslan (2018) yaptığı araştırmada fark bulunmazken, Saygı (2011)'de yaptığı araştırmada fark bulunmuştur bu farklılığın ölçme aracından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Annenin çatışma ve olumlu ilişki algısında çocuğun cinsiyetine bağlı bir farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde; hem çatışma hem de olumlu ilişki algısında çocuğun cinsiyetine bağlı farklılaşma olduğu, kız çocukların annelerinin, erkek çocukların annelerinden daha fazla olumlu ilişki raporladıkları görülmüştür.

Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında ise; Kök (2017) yaptığı çalışmada anne çocuk ilişkisinde çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma olmadığı sonucunda ulaşmıştır. Bunun nedeninin örneklem dağılımından kaynaklandığı düşünülmektedir. Anne çocuk ilişkisini farklı ölçme araçları ile inceleyen araştırmalarda çocukların cinsiyetine göre sonuçlara bakıldığında; Aslan (2018) yaptığı araştırmada ve Driscoll ve Pianta (2011), 4- 7 yaş arası çocukların anne-babalarıyla olan ilişkisi ile anne ve babaların çatışma ve yakınlık algılarının karşılaştırıldığı boylamsal araştırmalarında bu araştırmanın sonuçları gibi çocukların cinsiyetinin farklılık yarattığı sonucuna ulaşılmışlardır.

Annenin çatışma ve olumlu ilişki algısında çocuğun yaşına bağlı bir farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde; hem çatışma hem de olumlu ilişki algısında çocuğun yaşına göre farklılaşma olmadığı görülmüştür. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; Alpgan (2017) yaptığı araştırmada da anne çocuk ilişkisinde çocuğun yaşına göre farklılaşma olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Anne çocuk ilişkisini farklı ölçme araçları ile inceleyen araştırmalarda çocukların yaş durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında ise; Aslan (2018) yaptığı araştırmada fark bulmamış Saygı (2011), ise yaptığı araştırmada fark bulmuştur bu farklılığın ölçme aracından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar

Çocukların sergiledikleri problem davranışlarda annelerinin yaşına bağlı bir farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde; çocukların sergiledikleri hem dışa yönelim hem içe yönelim davranışlarında annenin yaş aralığına bağlı bir farklılaşma olduğu, 40 ve üstü yaş aralığındaki annelerin hem 20-29 yaş aralığındaki hem de 30-39 yaş aralığındaki annelerden daha az dışa yönelim problemleri rapor ettiği görülmüştür. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; Yaşar Ekici (2014) aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkisini incelediği araştırmasında çocukların sergiledikleri problem davranışlar ile annelerinin yaşına bağlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun sebebinin çalıştığı örneklem ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Problem davranışlar ile ilgili farklı ölçme araçlarıyla yapılan araştırmalarda annenin yaş durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında; Kanlıklılıçer (2005) okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: geçerlilik güvenilirlik çalışmasında, Olcay (2008) bazı kişisel ve ailesel

değişkenlere göre okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal yetenekleri ve problem davranışlarının analizi isimli araştırmasında, Dursun (2010) okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin inceleyen araştırmasında annenin yaşı durumunun anlamlı bir farklılık yarattığını sonucuna ulaşmışlardır. Yaşar Ekici (2013) okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlar açısından karşılaştırılması çalışmasında ve Çetintaş (2015) 5 yaş çocuklarında görülen davranış problemleri ile annelerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelediği araştırmalarda ise annenin yaşı durumunun anlamlı bir farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Bunun nedeninin ise araştırmaların farklı ölçme araçlarıyla yapılmış olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çocukların sergiledikleri problem davranışlar ile annenin eğitim durumuna arasındaki ilişki incelendiğinde; çocukların sergiledikleri hem dışa yönelim hem içe yönelim davranışlarında annenin eğitim düzeyine bağlı bir farklılaşma olduğu, ortaokul mezunu anneler, hem lise mezunu hem de üniversite mezunu annelerden daha yüksek oranda içe yönelim problemleri rapor etmişlerdir. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlar; Yaşar Ekici' nin (2014) ve Köyceğiz'in (2017) yaptıkları çalışmalarda da görülmüştür. Turan Güven (2018) 48-60 aylık çocukların sosyal becerilerinin ve problem davranışlarının ebeveynleri tarafından değerlendirilmesi isimli araştırmasında, Kurt (2015) anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların duygusal beceri düzeylerinin ve problem davranışları incelediği araştırmasında ve Özbey (2009) Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi isimli araştırmasında çocukların sergiledikleri problem davranışlar ile annenin eğitim durumu arasında bir ilişkiye ulaşmamışlardır. Problem davranışlar ile ilgili farklı ölçme araçlarıyla yapılan araştırmalarda annenin eğitim durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında; Yaşar Ekici (2013), Çetintaş (2015) yaptıkları araştırmada benzer sonuçlara ulaşırken ayrıca Şehirli (2007) Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği' nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi isimli araştırmasında, Uyanık Balat ve arkadaşları (2008) okul öncesi eğitimine devam eden altı yaşındaki çocukların davranış problemlerinin anneleri ve öğretmenleri tarafından değerlendirilmelerini inceledikleri araştırmada ve Eratay

(2011) okul öncesi çocuklarında davranış problemlerini incelediği araştırmada da annelerin eğitim durumlarının problem davranışlar ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kesicioğlu ve Alisinanoğlu (2010) okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi isimli araştırmalarında ve Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelediği araştırmada ise annelerin eğitim durumlarının problem davranışları ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Bu farkın seçilen örneklemelerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çocukların sergiledikleri problem davranışlar annenin çalışma durumuna bağlı bir farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde; çocukların sergiledikleri hem dışa yönelim hem içe yönelim davranışlarında annenin çalışma durumuna bağlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlar; Yaşar Ekici (2014) yaptığı araştırmada da görülmektedir. Problem davranışlar ile ilgili farklı ölçme araçlarıyla yapılan araştırmalarda annenin çalışma durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında; Şehirli (2007), Olcay (2008) ve Yaşar Ekici(2013) yaptıkları araştırmalarda bu araştırmanın sonuçları ile benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Seven (2007) ve Çetintaş (2015) yaptıkları araştırmalarda ise problem davranışlar ile annenin çalışma durumu arasında bir ilişki tespit etmişlerdir.

Çocukların sergiledikleri problem davranışlar da çocuğun cinsiyetine bağlı bir farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde; çocukların sergiledikleri hem dışa yönelim hem içe yönelim davranışlarında çocuğun cinsiyetine bağlı bir farklılaşma olduğu, kız çocuk annelerinin daha yüksek oranda içe yönelim problemleri raporladıkları görülmüştür. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlara; Kurt'un (2015), Yaşar Ekici'nin (2014), Özbey' in (2009) yaptığı araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Turan Güven (2018) ise yaptığı araştırmada çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmadığını ifade etmiştir.

Problem davranışlar ile ilgili farklı ölçme araçlarıyla yapılan araştırmalarda çocuğun cinsiyetine bağlı farklılaşmalara bakıldığında; Kargı ve Erkan'ın (2004), Kanlıkılıçer (2005), Şehirli (2007), Seven (2007), Olcay (2008) Uyanık Balat ve

arkadaşları (2008) Özbey ve Alisinanoğlu (2009) Dursun (2010) Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014), Çetintaş (2015) Taner Derman ve Başal (2013), Kılıç (2016) yaptıkları araştırmalarda çocuğun cinsiyeti ile problem davranışlar arasında ilişki tespit etmişlerdir. Farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda da Profeta (2002) çocuğun davranış problemleri ile ebeveyn çatışmasını algılayışı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada ve Livanage, Prince ve Scott (2003) okul öncesi dönemdeki çocukların annelerin ile yaptıkları aktiviteleri ile çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelediği araştırmada çocuğun cinsiyeti ile problem davranışlar arasında ilişki tespit etmişlerdir.

Çocukların sergiledikleri problem davranışlarda, çocuğun yaşına bağlı bir farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde; çocukların sergiledikleri hem dışa yönelim hem içe yönelim davranışlarında, çocuğun yaşına bağlı bir farklılaşmanın olduğu, 4 ve 5 yaşındaki çocukların 6 yaşındaki çocuklardan daha fazla dışa yönelim problemleri sergilediği, 6 yaşındaki çocukların da dört yaşındaki çocuklardan daha fazla içe yönelim problemleri sergilemekte olduğu görülmüştür. Aynı ölçme aracı ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; Yaşar Ekici (2014) yaptığı araştırmada Çocukların sergiledikleri problem davranışlarda, çocuğun yaşına bağlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Problem davranışlar ile ilgili farklı ölçme araçlarıyla yapılan araştırmalarda çocuğun yaş durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında; Kargı ve Erkan'ın (2004), Kanlıkılıçer (2005), Şehirli (2007), Olcay (2008) ve Memetali (2014) yaptıkları araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar

Araştırmanın ilişkisel sonuçlarına bakıldığında, çatışma ile olumlu ilişki arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre çatışma düzeyi arttıkça olumlu ilişki düzeyi düşmektedir. Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde ise çatışmanın hem içe yönelim davranışlarını hem de dışa yönelim davranışlarını pozitif olarak yordadığı görülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına genel olarak bakıldığında; Çocuk-ana-baba ilişki ölçeğinden alınan puanlara göre, annenin yaşı ve çalışma durumuna bağlı bir farklılaşmanın olmadığı ancak annenin eğitim durumuna bağlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Çocuk-anne ilişkisinde çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma

olduğu ancak çocukların yaşına göre farklılaşma olmadığı görülmüştür. Çocukların sergiledikleri hem dışa yönelim hem içe yönelim davranışlarında annelerinin yaşı ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği, ancak annenin çalışma durumuna bağlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Çocuğun cinsiyeti ve yaşının da hem dışa yönelim hem içe yönelim davranışlarında farklılık oluşturduğu görülmüştür.

Öneriler

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak okul öncesi dönemdeki çocukların problem davranışları ve anne çocuk ilişkisini değerlendirme konusunda nelerin yapılabileceğine ilişkin öneriler aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

Bu araştırma Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilkokullarının anasınıfları, bağımsız anaokullarına devam eden çocuklar ve anneleri ile gerçekleştirilmiştir. Aynı araştırma devlet, özel ve vakıf okullarında farklı yaş gruplarındaki çocuklar ve aileleri ile yapılabilir.

Araştırmada ele alınan problem davranışlar ve anne-çocuk ilişkisi başka değişkenlerle (anne mesleği, çocuğun kardeş sayısı, doğum sırası vb.) incelenebilir.

Anne ve çocuk ilişkilerine yönelik yapılacak olan benzer araştırmalar için sadece anne-çocuk ilişkileri değil baba-çocuk, anne-baba-çocuk ilişkisinin incelenmesi ve farklı sosyo-ekonomik düzeyler, kırsal ve kentsel yaşamların ayrımı gibi farklı demografik özelliklere sahip ailelerin incelenmesi önerilebilir.

Bu çalışma annelerin sorulara verdiği cevaplar ile sınırlı kalan bir araştırmadır. Belirli sayıdaki çocuk ile gözleme dayalı nitel ve boylamsal çalışmalar yürütülebilir. Böylelikle çocukların problem davranışları ve ailelerin durumunun daha ayrıntılı incelenmesi sağlanabilir.

Araştırmada kullanılan ölçekler annelere ve öğretmenlere eş zamanlı uygulanarak aradaki farklılıklar değerlendirilebilir.

Araştırmaya katılan yada katılacak olan örneklem grubuna çocuklarla etkili iletişim yolları, özellikle problem davranışları olan çocuklarla kaliteli ve olumlu ilişki geliştirmenin yolları konularını kapsayan eğitimler düzenlemeleri önerilebilir. Ve bu eğitimler aracılığıyla değişkenlerin etkililiğinin tespit etmeleri, sonuç olarak

da bir soruna çözüm üretmelerinin alana önemli katkıda bulunacağı söylenebilir. Böylece bu konu üzerinde deneysel çalışmalar yaparak ilişkileri iyileştirici, davranış problemlerini azaltıcı programların, eğitimlerin planlanması alana getirilecek önemli katkıları olacağı düşünülmektedir.

Ailelere yönelik öneriler

Ailelere çocuklarının gelişim dönemlerinin özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaları önerilebilir.

Ailelere çocuklarında görülen davranış problemlerinin yoğunluğu ve sürekliliği hakkında bilinçli olarak gerekli önlemleri almaları ve çocuklarını iyi gözlemlemeleri ve dinlemeleri önerilebilir.

Anne ve babalar ailede etkili iletişim eğitim programları alabilir gerekirse uzman kişilerden yardım almaları önerilebilir.

Ailelere çocuklarının problem davranışların azaltılması ve olumlu davranışlarının kazanması için çocuklarına örnek olmaları önerilebilir.

Eğitimcilere yönelik öneriler

Çocuklarda görülen problem davranışların sebepleri, önlenmesi ve davranış problemlerinin oluşmaması için koruyucu tedbirlerin alınması gibi konulara yönelik eğitim seminerleri verilerek, öğretmenlerin bu konudaki farkındalıkları ve duyarlılıkları artırılabilir.

Çocuklarda görülen davranış problemlerini azaltma ve bunlarla baş etme yolları konulu ailelere yönelik eğitim, seminerler düzenlenebilir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında anne babaların çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler geliştirebilmeleri adına çocuk psikolojisi, çocuk ruh sağlığı, çocuk eğitimi gibi konularda ilgili eğitim çalışmaları yapılabilir.

Anne baba eğitimi, anne baba okul programlarının uygulanabilmesi için çalışmalar yapılabilir. Evlilik öncesi eğitim, aile içi iletişim, anne baba tutumları gibi konulara öncelik verilebilir. Bu eğitimler için idarecilerin, öğretmenlerin ilgili kurumlar ile işbirliği içerisinde olunabilir.

Davranış problemlerinin azaltılması ve ortadan kaldırılmasında okuldaki idareci, okul öncesi öğretmeni, rehber öğretmen ile aile iş birliği içerisinde olarak davranış problemlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik müdahale planları yapılabilir.

Okul öncesi eğitimi kurumlarında çocuklarda davranış problemlerini azaltmak ve davranış problemlerinin oluşmasını önlemek için ailelere ve çocuklara yönelik çalışmalarda psikolojik danışma, psikolog, sosyal hizmet uzmanları ile iş birliği içerisinde olunmasının da çocuk için yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Ada, Ş. (2007). Suçlu çocukların Türkiye profili. A. Solak (Ed.) *Okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu* (s. 297-319). Ankara: Hegem Yayınları.
- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk ana baba ilişki ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 44-53.
- Akgün, E.(2008). *Anne çocuk ilişkisini oyunla geliştirme eğitiminin anne çocuk etkileşim düzeyine etkisi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği). *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3(1), 93-110.
- Alisinanoğlu, F.(2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumlar arasındaki ilişkinin incelenmesi(Çocukların denetim odağı ile anne tutumları). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1),1-14.
- Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 493-517.
- Alpgan, Ö. (2018). *Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin aile yaşam kalitesi düzeyinin çocuk anne-baba ilişkisi üzerine etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altun, C., Martı Akgün, Ö. ve Güven, G. (2010). Parmak emme alışkanlığı ve tedavisi: bir olgu sunumu. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52(1), 42-46.
- Anderson C.A ve Lock J. (2014) Beslenme bozuklukları. H. Steiner (Ed.) *Okul öncesi çocuklarının terapisi*. (s. 235-263). (Çev. Ş. Çakmak Yeşilmen). İstanbul: Prestij Yayınları.

- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *DSM-5 tanı ölçütleri başvuru el kitabı*. (Çev. Köroğlu, E.). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Aslan, N.(2018). *60-72 aylık çocukların empati becerilerinin anne çocuk ilişkisi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Avşaroğlu, S.(2012).Aile içi ilişkiler ve iletişim.İçinde. A. Kaya(Ed.)*Kişiler arası ilişkiler ve etkili iletişim* (s.250-270). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydoğan Y.ve Gülümser Akduman G.(2016). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Aydoğmuş, K. (2006). *Çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları*. İçinde. H.Yavuzer(Ed.)*Ana-baba okulu* (s. 145-161). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Bakırcıoğlu, R.(2007). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başaran, İ.E. (1996). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bedel, F. (2017). *Anne eğitimi programının özel gereksinimli çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarına ve çocuklarıyla ilişkisine etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Cirhinlioğlu, F.G. (2001). *Okul öncesi dönem çocuk gelişimi ve ruh sağlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çağdaş, A. (2003). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Konya: Eğitim Kitapevi.
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Can Yaşar, M., İnal Kızıltepe, G. ve Uyanık, Ö.(2013). Farklı sosyoekonomik düzeydeki annelerin çocuklarının problem davranışlarıyla başa çıkma yollarının incelenmesi. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 6-10.
- Çetinkaya, B.(2004). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Çetintaş, N.(2015). *5 yaş çocuklarında görülen davranış problemleri ile annelerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Derman, M. T. ve Başal, A. H.(2013) Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Driscoll, K. & Pianta, R. C. (2011). Mothers and fathers perceptions of conflict and closeness in parent-child relationships during early childhood. *Journal of Early Childhood & Infant Psychology*, 7(1), 1-24.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Durak, Ş.E. (2016). Çocuk ruh sağlığı.İçinde. Y. Aydoğan ve G. Gültekin Aydoğan (Ed.) *Çocuk ruh sağlığı* (s.173-188). Ankara: Eğiten Kitap
- Dursun, A.(2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eratay, E. (2011). Okul öncesi çocuklarında davranış problemleri. *Education Sciences*, 6(3), 2347-2362.
- Fazlıoğlu, F., Okyay L. ve Ilgaz, G. (2011). Okulöncesi ve anaokulu davranış ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 255-268.
- Gander, M.J. & Gardiner, H.W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev. A.Dönmez ve N.Çelen, B.Onur). Ankara: İmge Kitapevi
- Geçtan, E.(1989) *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Göktaş, İ. (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

- Gültekin Akduman, G. ve Türkoğlu D. (2013). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(1),14-17.
- Gül, E. (2015). *Çocuklarda psikolojik sorunlar ve tedavisi*. İstanbul: Çıra Yayınları.
- Güler, T. (2009). Okul öncesi eğitimde ailenin önemi ve okul aile iş birliği. G. Haktanır (Ed.)*Okul öncesi eğitime giriş* (s.295-322). Ankara: Anı yayıncılık.
- Güneş, A. (2013).*Çocuk eğitiminde pozitif iletişim*. İstanbul: Nesil Yayın Grubu.
- Güneş, A. (2015).*Çocuk neyi neden yapar?* İstanbul: Nesil Yayın Grubu.
- Herrera, M. and Little, E.(2005).Behaviour problems across home and kindergarten in an australian sample. *Australian Journal of Educational & Development Psychology*, 5(1), 77–90.
- Güven, E.(2013).*Çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışması arasındaki ilişkiler: duygu sosyalleştirmenin aracı rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: geçerlik güvenirlilik çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kargı, E. ve Erkan, S.(2004). Okul öncesi dönem çocuklarının sorun davranışlarının karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 263-275.
- Kaya, İ. (2003). *Çocuklardaki davranış problemleri ile anne ve babaların evlilik uyumları arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kesgül Sercan, Y. (2011). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kök, E. E. (2017). *Anaokuluna devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin çocukların oyun davranışlarına yansımalarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

- Kılıç, (2016). *5 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Koptagel, G.,Cenani, A. Adam, E.,Yavuzer, H. Köknel, Ö.Razon, N., vd.(1981) *Aile ve çocuk*. İstanbul: Ak Yayınları.
- Köknel, Ö. (1981). *Ailede ve toplumda ruh sağlığı*. İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Köyceğiz, M. (2017).*Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin iletişim becerileri ve çatışma eğilimleri ile çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurt, F.K. (2015).*Anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların duygusal beceri düzeylerinin ve problem davranışlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Livanage, K. C., Prince, M. J. & Scott, S. (2003). Mother-child joint activity and behavior problems of preschool children. *Journal of Child Psychology Psychiatry*, 44(7), 1037- 1048.
- Memetali, S. (2014).*Batı Trakya örneğinde okul öncesi ve anaokulu davranış ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Miller, A. (2015). *Yetenekli çocuğun dramı*. (Çev. E. Avşar). İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Okan İbiloğlu, A.(2011). Kekemelik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(4), 704-712.
- Olçay, O. (2008). *Bazı kişisel ve ailesel değişkenlere göre okul öncesi çocukların sosyal yetenekleri ve problem davranışlarının analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özalp, A. (2009). *Çocuk ve aile psikolojisi*. İstanbul: Sepya yayıncılık.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeğinin geçerlik güvenilirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile altı yaş çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 43-62.
- Özbey, S. (2016). Çocuklarda uyum ve davranış problemleri. İçinde.Y. Aydoğan ve G.Gültekin Aydoğan (Ed.). *Çocuk ruh sağlığı* (s. 173-188). Ankara: Eğiten Kitap
- Özyürek, A. (2016). Çocuk ve aile içi ilişkileri. İçinde.Y. Aydoğan ve G.Gültekin Aydoğan(Ed.) *Çocuk ruh sağlığı* (s. 71-98).Ankara: Eğiten Kitap
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Poyraz, H. ve Özyürek, A. (2005). Okulöncesi 5-6 yaş çocukların problem davranışları ve ebeveyn disiplin yöntemlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 33(166), 83–97.
- Poyraz Tüy, S. (1999). *3-6 yaş arasındaki işitme engelli ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranış yönünden karşılaştırmaları* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Profeta, Y. (2002). *Çocuğun davranış problemleri ile ebeveyn çatışmasını algılayışı arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sargın, N.(2001). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Saygı, D. (2011). *Ebeveyn – çocuk ilişkisi ölçeği' nin Türkçe' ye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul örnekleme)* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Saygı, D. ve Uyanık Balat, G. (2013). Anasınınına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Human Science*, 10(1), 844-862.
- Schaefer, B.A., Shur, K. F., Macri-Summers, M. & Macdonald S.(2004). Preschool children's learning behaviors, concept attainment, social skills, and problem behaviors: validity evidence for preschool learning behaviors scale scores. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 22(1), 15–32.

- Selimoğlu, H. (2014). *İşitsel muhakeme ve işlem becerilerinin ebeveynlerine ait değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51(1), 10-15.
- Sezgin, C.(2016). *Tam şifa*. İstanbul: Hayy Kitap
- Smith, J.T. (2014). *Erken çocukluk döneminde gelişim* (Çev. Ed. B.Akman). Ankara: Nobel Kitap.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston, MA, : Allyn & Bacon/Pearson Education.
- Taner-Derman, M. ve Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Tamam, L. ve Demirel Döngel, B. (2015) Dürtüsellik ve dürtü kontrol bozuklukları. İçinde. O. Karamustafalıoğlu (Ed.) *Temel ve Klinik Psikiyatri* (s.11-85) İstanbul: Güneş Yayınevi.
- Tarkoçin, S.ve Tuzcuoğlu, N. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 339-354.
- Tekbıyık, A. (2015). İlişkisel araştırma yöntemi.İçinde. M. Metin(Ed.). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s.99-114). Ankara: Pegem Akademi.
- Tok, S.(2001).Aile içi iletişim ve çocuk. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 279(9), 34–39.
- Turan Güven, T. (2018). *48-60 aylık çocukların sosyal becerilerinin ve problem davranışlarının ebeveynleri tarafından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Yaşar Ekici, F. (2013). *Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlar açısından karşılaştırılması* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşar Ekici, F.(2014). Aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 70-108.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A.(2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul:Özgür Yayınları.
- Yüksek Usta, S. (2014). *Okul öncesi dönem çocuklarda davranış problemlerinin anne - çocuk ve öğretmen - çocuk ilişkileri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ekler

Ek 1: Araştırma İzni

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 53490996-44-E.9649861
Konu : Anket İzni

16/05/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) MEB, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü'nün 09/05/2019 tarihli ve 3260 sayılı yazısı.

Bakanlığımızın ilgi (a) Genelgesi doğrultusunda, Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü'nün ilgi (b) yazısında, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Büşra KARTAL'ın "*Okul Öncesi Dönemi Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ile Anne-Çocuk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" konulu anket çalışmasının uygulama ve ölçeklerini İlimiz merkezinde bulunan anaokullarındaki öğrenci velilerine uygulamak istediği belirtilmektedir.

İl Millî Eğitim Şube Müdürü İsmail GÜVEN'in başkanlığında toplanan değerlendirme komisyonu yapmış olduğu inceleme sonucunda söz konusu anket çalışmasının okullarda uygulanabilir olduğuna karar vermiş olup, eğitim- öğretime aksatmadan, konunun dışına çıkmamaları, bütün sorumluluğun ilgililere ve okul müdürlüğüne ait olmak üzere yukarıda belirtilen anket çalışmasının tamamlandıktan sonra bir örneğinin Müdürlüğümüze verilerek üzere yapılmasını;

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Hasan BAŞYİĞİT
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
16/05/2019

Arif YALÇIN
Vali a.
Vali Yardımcısı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü/KÜTAHYA
Elektronik Ağ:kutahya.meb.gov.tr
e-posta:stratejigelistirme43@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: F.Biz ÖRNEK- VHKI
Tel: (0 274) 2804394
Faks: (0 274) 2804398

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorgu.meb.gov.tr> adresinden: 925a-569b-3d1c-8dd5-f3f4 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2: Etik Kurul İzni

T. C.
KÜTAHYA DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurul Başkanlığı

Toplantı Tarihi: 30/05/2019
Toplantı Sayısı: 2019/07

GÜNDEM 3 : Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 24.05.2019 tarih ve E-22960 sayılı yazısı gereğince; Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Büşra KARTAL'ın "*Okul Öncesi Dönemi Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ile Anne-Çocuk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" konulu tezinde kullanılmak amacıyla, Kütahya merkezde bulunan anaokullarındaki öğrenci velileri ile anket yapma talebinin etik açıdan uygunluğu üzerine görüşme.

KARAR 3 : Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 24.05.2019 tarih ve E-22960 sayılı yazısı gereğince; Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Büşra KARTAL'ın "*Okul Öncesi Dönemi Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ile Anne-Çocuk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" konulu tezinde kullanılmak amacıyla, Kütahya merkezde bulunan anaokullarındaki öğrenci velileri ile anket yapma talebinin etik açıdan uygunluğu üzerine görüşüldü.

Yapılan görüşmeler ve değerlendirmeler sonucunda, çalışmada etik açıdan bir sakınca olmadığına ve uygulanabilirliğine oy birliği ile,

Karar verilmiştir.

Prof. Dr. Orhan ELMACI
Başkan

Evliya Çelebi Yerleşkesi Tavşanlı Yolu 10. Km 43100 KÜTAHYA Ayrıntılı bilgi için irtibat: Havva AĞARTAN Bilgisayar İşletmeni
Telefon: (0 274) 443 16 62 Faks: (0 274) 265 22 47

e-posta: bayek@dpu.edu.tr Elektronik Ağ: www.dumlupinar.edu.tr

Ek 3: Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Anneler,

Bu çalışma, okul öncesi döneminde çocukları olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma için sizden yapmanızı istediğimiz, size ilettiğimiz formlardaki her soruyu tek tek okuyarak size en uygun yanıtları vermenizdir. Anket formunda kişi ismi sorulmamaktadır. Cevaplarda gerçek düşüncelerinizi belirtmeniz ve tüm soruları cevaplamanız araştırma sonuçlarının doğruluğu için çok önemlidir. Katkılarınız için teşekkür ederim.
Büşra KARTAL

Aşağıdaki sorulardan seçenekli olanları, seçeneğin yanındaki parantezin içine çarpı (X) koyarak işaretleyiniz. Diğer sorulara ise kendi yanıtlarınızı yazınız. Tüm soruları cevaplamanız sağlıklı sonuçlar elde edilmesi açısından önemlidir.

Yaşınız:.....

Eğitim durumunuz: Okur-Yazar Değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu v
() Lise mezunu () Üniversite mezunu ()

Çocuğun anne ve babası ile birlikte olma durumu:

Evli, birlikte () Evli, ayrı yaşıyor () Boşanmış ()

Çalışma durumunuz: Çalışıyorum () Çalışmıyorum ()

Çocuğunuzun; Cinsiyeti: Kız () Erkek ()

Yaşı: 3() 4 () 5() 6()

Ek 4: Problem Davranış Ölçeği Örnek Maddeler

Problem Davranış Ölçeği		ASLA	NADİREN	BAZEN	SIK SIK
1	Düşüncesizce hareket eder ?	0	1	2	3
2	Üzülduğünde ya da korktuğunda hastalanır ?.	0	1	2	3
3	Diğer çocuklara sataşır veya onlarla alay eder .	0	1	2	3
4	Başkalarının duygularına tepki vermez.	0	1	2	3
5	Ailesinden ya da bakıcısından ayrılmaya tepki gösterir	0	1	2	3
6	Gürültü yapar .	0	1	2	3
1 4	Arkadaşlarının elinden eşyaları alır.	0	1	2	3
1 5	Konsantre olmakta veya görevini sürdürmekte zorluk çeker mi?	0	1	2	3
1 6	Kurallara uymaz.	0	1	2	3

Ek 5: Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği Örnek Maddeler

		Kesinlikle Uygun Değil	Pek Uygun Değil	Kararsızım	Oldukça Uygun	Kesinlikle Uygun
1	Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
2	Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz.	1	2	3	4	5
3	Çocuğum iyi hissetmediğinde benim kendisini rahatlatmamı bekler.	1	2	3	4	5
4	Çocuğum benimle olan ilişkisine değer verir.	1	2	3	4	5
5	Çocuğum ihtiyaç duyduğunda yardım kabul etmek istemez.	1	2	3	4	5
17	Çocuğum beni bir ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür.	1	2	3	4	5
18	Ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde çocuğum incinir ya da kıskançlık gösterir.	1	2	3	4	5

Ek 6: Ölçeğin Kullanım İzni

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı

19 Nisan 2019

Sayın BÜSRA Kartal

ÇOCUK-ANABABA İLİŞKİ ÖLÇEĞİ'Nİ (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010) ilgili yerlerde kaynak gösterilmesi şartıyla, araştırmanızda kullanabilirsiniz. Adı geçen ölçek başka çalışmalarda kullanılmak istendiğinde bilgi verilmeli ve başkalarına verilmemelidir.

İMZA

Araştırmacılar Adına

Doç. Dr. Ege Akgün

Ankara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı

Araştırmacılar Adına:

İMZA

BÜSRA Kartal

Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

Adı soyadı: Büşra KARTAL

Doğum tarihi: 09.07.1991

Doğum yeri: Kütahya

E-posta: busra.kartal@hotmail.com

Öğrenim Durumu

İlköğretim: 1998-2001 Mehmet Çini İlköğretim Okulu/Kütahya

2001-2005 Abdurrahman Paşa İlköğretim Okulu/ Kütahya

Lise: 2005-2009 Kütahya

Lisans: 2010-2014 Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi

Öğretmenliği /Kütahya

İş Deneyimi

2015-2016 Kütahya Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü/Çocuk Evleri

Koordinasyon Merkezi, Öğretmen

2016- Devam Kütahya Aile ve Çalışma Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü/ Tavşanlı

Sosyal Hizmet Merkezi, Öğretmen

